

Št. 11 Leto XII. 1976

vezilo

GLASILO BELOKRANJSKE
TRIKOTAŽNE INDUSTRIJE

OB DVAJSETLETNICI PODJETJA ISKRENO ČESTITAMO VSEM DELAVCEM NAŠE DELOVNE ORGANIZACIJE, SE POSEBNO PA JUBILANTOM, DELAVCEM, KI SO ZVESTI KOLEKTIVU POLNIH DVAJSET LET. ČESTITKI SE PRIDRUŽUJE SE ZAHVALA KUPCEM, POTROŠNIKOM, UPOKOJENCEM, ZUNANJIM SODELAVCEM, SKRATKA VSEM, KI SO KAKORKOLI PRIPOMOGLI, DA JE DANES BETI MODERNA TOVARNA, KI PRESENECA TRZISČE Z MODNOSTJO, KVALITETO IN ELEGANCO.

Z današnjim zapisom želimo prikazati osnovne obrise razvoja „BETI“. Ta pot sicer ni dolga, posebno če jo primerjamo s 610-letno zgodovino mesta Metlike. Razvoj se je začel po zmagoviti NOV. Po uvedbi delavskega samoupravljanja pa se je začel še večji razvoj in vse hitreje poslovno širjenje. Začele so se uveljavljati pobude vsega kolektiva za vključevanje v samostojno odločanje o delu in življenju. Samoupravni socialistični sistem je postavil delavca na mesto gospodarja nad ustvarjenimi proizvodi.

Metlika, staro slovensko mesto, stoji blizu hrvaške meje (1,5 km). Da so tod živeli ljudje že v prazgodovini, o tem pričajo arheološke (prazgodovinske) najdbe na področju mesta in v njeni neposredni okolici. Iliri — stari prebivalci — so ob svojem prihodu v naše kraje zasedli tudi ozemlje današnje Metlike. Njihovo prisotnost dokazuje bogato grobišče na metliškem Borščku. Kasneje so se preselili sem novi prebivalci — Kelti — in za njimi Rimljani, o čemer prav tako pričajo arheološki (prazgodovinski) viri. Stari prebivalci se začno kasneje stapljati z novimi prišleki — Slovani, ki so v svojih selitvah zasedli tudi ta košček slovenske zemlje. Ti slovenski prišleki so morali kmalu zatem priznavati nadoblast mongolskih Obrov in pa germanskih Bavarcev oziroma Frankov. Pod nemško nadvlado so bile ob meji Karantanije ustanovljene vojaško urejene mejne grofije ali marke, med njimi tudi Slovenska ali Metliška marka s sedežem v Metliki. Ta marka je do srede 12. stoletja spadala pod Hrvaško. Okoli leta 1200 pa je reka Kolpa končno postala mejna reka med Slovenijo in Hrvaško. Srednjeveško mesto Metlika je bilo torej središče Slovenske ali Metliške marke.

Izpostavljenost ob meji in vojaško obrambni razlogi pred bližajočo se turško nevarnostjo so terjali, da se kraj — naselbina Metlika — povzdigne v mesto. To nam priča listina goriško-tirolskega grofa Albrehta z dne 29. aprila 1365.

Mestu Metliki je kasneje pretela velika nevarnost od Turkov (začetek 15. stoletja). Mesto je bilo večkrat napadeno in požgano. Nevzdržne razmere pod Turki so v prvi polovici 16. stoletja sprožile velike selitve Hrvatov in Srbov. Ti uskoki so se naselili tudi pod Gorjanci (Žumberak) in okoli Metlike ter so varovali deželo pred Turki. V Metliki so že takrat obstojali obrtniški cehi (druga polovica 16. st.). Cehov je bilo več vrst, kot napr.: mesarski, čevljarški, usnjarski, lončarski, zidarski itd.

V 17. in 18. stoletju se je tudi tod pojavljalo hajduštvo, ki sta ga rodila rastoči kapitalizem in neurejene socialne razmere. Hajduštvo so zatrli šele Francozi v začetku 19. stoletja, ki so ostro nastopali proti ropanju in kraji. V naslednjih desetletjih se je pričela Metlika narodno naglo prebujati, kar je privedlo do ustanovitve kulturnih in gospodarskih društev in združenj, ki so tudi zaživela prej kot drugod v Beli krajini in na Dolenjskem.

V drugi polovici 19. stoletja in v začetku 20. stoletja je bila Metlika izrazito obrtniško in trgovsko mesto z močnim poljedelskim poudarkom. Mesto je imelo mojstre, pomočnike in vavence raznih strok kot npr.: čevljarji, usnjariji, tkalci, kovači, gostilničarji, mesarji, peki itd., in prav zaradi teh številnih razdrobljenih obrti v mestu se ni mogla ustvariti močna gospodarska osnova. Meščani so se morali ukvarjati tudi še s kmetijstvom, če so hoteli zagotoviti kolikor toliko zadovoljive življenjske pogoje. To životarje-

nje pa je pospeševalo tudi izseljevanje, ki pa je vzrok, da mesto ni poznalo prave rasti. Tok brezposelnih se je usmerjal v razne industrijske kraje, v razne evropske dežele in v Ameriko.

Čeprav Metlika z okolico ni imela nobene industrije in s tem tudi ne delavskega proletariata, se je tu vseeno pokazalo delovanje Komunistične partije (zlasti po letu 1935). Kmečko-delavsko gibanje je tako tudi v Metliki in okolici pričelo dobivati vedno več privrženecv.

Že v času prvih vojnih dni (1941) se je v Metliki sami okrepil odpor proti okupatorju. Precej ljudi v mestu in okolici je že takrat priseglo Osvobodilni fronti. Po kapitulaciji Italije (septembra 1943) so Metliko osvobodili partizani in vzpostavili ljudsko oblast. Kljub nevarnosti Nemcev ter ustašev z druge strani Kolpe je bila Metlika svobodno partizansko mesto in je dan za dnem z odprtimi rokami sprejemala številne partizanske borce in ljudske voditelje. V mestu so bile osnovane nove šole in tečaji kot npr: vojaški, sanitetski, politični, prosvetni in drugi. Januarja 1944 je bila v Metliki osnovana oficirska šola Glavnega štaba NOV in POS (narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije), skozi katero je šlo do konca aprila 1945 mnogo partizanskih borcev, po večini delavcev in kmetov. Julija 1944 se je sovražniku (Nemcem in ustašem) sicer posrečilo za nekaj ur vdreti tudi v Metliko, kmalu nato pa so jih partizanske enote zadržale in končno odbile. Metlika — junaško partizansko mesto — ni klonila. Zvesta v boju in nesreči je končno maja 1945 v veselju dočakala sovražnikov zlom.

Po vojni je Metlika stala pred težkimi nalogami. Treba je bilo pospravljati ruševine in obnavljati domove. Pereča problema

v teh letih (povojnih) sta bila zlasti voda in elektrika. Takoj po vojni so začeli razpeljevati električno omrežje. Podobno so začeli graditi tudi široko mrežo vodovoda (belokranjskega). Začel se je vzpon tudi na drugih gospodarskih področjih. Pojavila se je industrija (tekstilna), začetek kanalizacijskih del, gradnja poslovnih prostorov, tovarn in podobno. Tako je v Metliki staro kmečko-obrtniško dejavnost začela vedno bolj izpodrivati mlada industrija. Ta je tudi pripomogla, da se je ustavil beg ljudi iz Metlike. S pritegnitvijo industrije v mesto se je odstotek v industriji zaposlenih ljudi precej povečal po letu 1956 in ko je Metlika dobila prvo industrijo, je bilo opaziti tudi dvig bruto proizvodnje narodnega dohodka. Glavna industrijska in obrtna podjetja so pokazala precejšen razvoj, med njimi pa zlasti „BETI“ — Belokranjska trikotažna industrija Metlika.

Delovna organizacija Belokranjska trikotažna industrija „BETI“ Metlika je bila ustanovljena 21. avgusta 1948 z odločbo vlade LRS pod firmo: Invalidsko podjetje „Pletilstvo“ Črnomelj. Pogoji za ustanovitev so bili dani z nacionalizacijo privatne pletilske delavnice. Z ukinitvijo invalidskega podjetja se je delovna organizacija preimenovala v tovarno trikotaže „Belokranjka“ Črnomelj. Predmet poslovanja je bil predelovanje volne, bombaža in svile v končne izdelke (pletenine in trikotažne izdelke).

Nagel razvoj podjetja in vse večji dotok delovne sile so povzročili zaskrbljenost, kako in kje dobiti prostor za obratovanje „Belokranjke“. Zato se je vodstvo podjetja odločilo, da zgradi novo tovarno. Graditi smo začeli 1954. leta v Metliki blizu železniške postaje (sedanji „Novoteks“). Ker podjetje ni imelo dovolj finančnih sredstev,

se je gradnja zavlekla do julija 1956, ko se je celotno podjetje preselilo iz Črnomlja v Metliko. Ob preselitvi se je z odločbo ObLO Metlika spremenila firma podjetja v Belokranjsko trikotazno industrijo ali krajše „BETI“ Metlika.

V novem okolju in v ugodnejših razmerah je tovarna dobro poslovala, vendar se je še vedno borila z velikimi težavami, ki so zavirale proizvodnjo. Težave je povzročal zastarel strojni park z majhnimi zmogljivostmi, kar je močno vplivalo na kakovost in množino izdelkov. Vse to se je poznalo v finančnem uspehu tovarne, kakor tudi pri osebnih dohodkih delavcev. Ko govorimo o razvoju tovarne, moramo povedati še to, da sta bivši okraj Črnomelj in občina Metlika želela, da se čim hitreje razvije industrija v Beli krajini. Zato je ministrstvo za industrijo in rudarstvo predlagalo, naj se tovarna „BETI“ preseli iz novo zgrajenih prostorov v druge prostore, v dosedanjih prostorih pa naj bi tovarna „Novoteks“ iz Novega mesta zgradila predilnico česane volnene preje. Z doseženim sporazumom so tovarni „BETI“ priskrbeli druge prostore in sicer: poslopje bivšega dijaškega internata na Pungartu in prostore v privatni hiši Janka Cara na Cesti bratstva in enotnosti (CBE).

Za preureditev prostorov je tovarna najela investicijski kredit v znesku 7 milijonov din. Ustanovljene so bile tudi mehanične delavnice, v katerih je bilo mogoče popraviti in urediti vse stare in pokvarjene stroje, ki jih je tovarna odkupila od privatnikov. Z ureditvijo strojnega parka se je proizvodnja zelo povečala. Sprejete je bilo več delovne sile, saj je bilo v istem letu (1957) zaposlenih 155 delavcev in 14 uslužbencev. To leto je tovarna „BETI“ začela štipendirati 3 tehnike na

Tekstilni tehnični šoli v Kranju. Začela je izdelovati svileno blago za žensko perilo (kombineže, hlačke). Leta 1958 je imela tovarna zaposlenih že 175 delavcev, 20 uslužbencev in 17 vajencev. Podjetje je v tem letu odprlo trgovino v Metliki, kjer so prodajali lastne izdelke. Odprt je bil tudi nov obrat v Gradcu, v katerem so sušili zavese ter izdelovali izdelke iz mikane volnene preje.

Ker sta trgovina v Metliki in obrat v Gradcu slabo poslovala, so ju v naslednjem letu ukinili. V letu 1958 je bil nabavljen stroj za kosmatenje blaga, iz katerega so izdelovali trenirke. Dotok delovne sile je bil iz dneva v dan večji. Tudi povpraševanje po trikotaznem perilu je raslo. Vse to je podjetje privedlo do tega, da je začelo misliti na nabavo novih visokoproduktivnih strojev. Po sklepu delavskega sveta so stroje nabavili, stare pa poslali v popravilo. Z rekonstrukcijo starih strojev in nabavo novih se je proizvodnja znatno povečala. Tako se je spet pojavil problem delovnih prostorov.

Leta 1959 se je podjetje odločilo, da odkupi opuščene vojaške barake, ki so stale na bregu za metliško železniško postajo. Podjetje je te barake odkupilo in jih začelo adaptirati v lastni režiji s pomočjo članov kolektiva in z udarniškim delom. Novi prostori tovarne so bili odprti 12. julija 1960, potem ko se je semkaj preselilo celotno podjetje iz dotakratnih prostorov na Pungartu in pri Caru. Istega leta je bil izdelan program za rekonstrukcijo oziroma nabavo nove strojne opreme, saj je podjetje v novih prostorih imelo možnost, da znatno poveča proizvodnjo, da izboljša kvaliteto proizvodov in podobno. Sprejet je bil perspektivni plan za razdobje 1961–1965 in je bil zato izdelan elaborat. Strojni park,

ki je bil predviden za prvo fazo rekonstrukcije, so nabavili v Nemčiji maja 1962. To so bili štirje Kaschel stroji. Takoj potem so bili poslani v Nemčijo na rekonstrukcijo stroji za izdelovanje čipk. Novembra istega leta smo začeli preurejati prostore za barvarno, ki je bila nujno potrebna, saj je moralo do takrat podjetje vse svoje izdelke barvati in beliti v drugih tovarnah, kar je bilo povezano z velikimi stroški.

Do leta 1964 sta bili uresničeni dve fazi rekonstrukcije in to nam jasno govori, da so bile investicije koristne, saj so omogočile, da se je povečala proizvodnja, da je naraslo število zaposlenih in da je odprta možnost vse večjega izvoza. V marcu 1964 je podjetje dobilo še del strojev, ki zajemajo že tretjo fazo rekonstrukcije. Nabavljenih je bilo 40 šivalnih strojev, dva snutkovna stroja, dva raschel stroja in ena centrifuga za barvarno. Avgusta je podjetje prejelo še 5 raschel strojev. Tovarna „BETI“ je nameravala v perspektivi še povečati proizvodne kapacitete, zato je v letu 1965 zgradila novo barvarno. Nabavila je nove nerjaveče kadi za barvanje ter razne druge sodobne pripomočke, ki so v barvarni potrebni. V decembru je podjetje dobilo še stroje za raschel in snutkovno pletilnico. Nabavljenih je bilo šest okroglih strojev, štirje snutkovni stroji in dva navijalna stroja ter snovalo. Dobili smo tudi nekaj specialnih šivalnih strojev. V načrtu je bilo povečanje proizvodnje, izboljšanje kakovosti in povečanje količine izdelkov, ter specializacija posameznih obratov za izdelavo določenih artiklov.

Vsi zaposleni so želeli in tako je še danes, da bi se podjetje razvilo v moderno tovarno, ki bo opremljena z vsemi sodobnimi pripomočki. Tako se bo delavcu olajšalo delo, naša to-

varna pa bo lahko tekmovala z enakimi tovarnami v tujini, kjer je tekstilna industrija zelo razvita. Vse to pa se lahko doseže le z vztrajnim delom in trdno voljo celotne delovne skupnosti.

Leta 1966 so se odprla šolska vrata poklicne šole „BETI“ v Metliki. Potrebe in želje mladih pri usmerjanju v poklice so pokazale, da smo na pravi poti, saj bo s to šolo mladina Bele krajine in Dolenjske dobila možnost za nadaljnje šolanje. Želja ustanovitelja in Tekstilnega centra Kranj kot mentorja te šole je, da bi šola res postala ogledalo družbenega okolja.

V istem letu se je 1. oktobra k podjetju „BETI“ pripojilo na novo ustanovljeno podjetje „Belokranjka“ iz Črnomlja. Leta 1963 je „BETI“ prejela stroje, ki so bili predvideni za drugo fazo rekonstrukcije. Meseca marca sta bila dobavljena dva okrogla pletilna stroja in en kalander, septembra napenjalni stroj (španrama), novembra pa dva okrogla pletilna stroja. Nabavljeni so bili tudi kotli za barvarno, v vseh prostorih tovarne pa je bila urejena centralna kurjava. Podjetje se je v Ljubljani prvokrat udeležilo tudi sejma „Moda 1963“, kjer je dobilo priznanje za svoje izdelke, in sicer: eno zlato, sedem srebrnih in eno bronasto medaljo. Z novim letom, to je s 1. januarjem 1964 sta se podjetju pripojili še „Pletilstvo Doko“ iz Dobove in pletilstvo „Dolenjka“ iz Mirne peči. Ker so bili prostori za obratovanje v Mirni peči zelo slabi, jih je podjetje začelo adaptirati in tako je obrat začel delovati že v avgustu 1964. Po pripojitvi je bil ta obrat specializiran za izdelavo volnene trikotaze. Ker pa izdeluje volneno trikotazo obrat v Črnomlju, ki ima večje zmogljivosti in ustrezno delovno silo, je obrat v Mirni peči preusmeril proizvodnjo v konfekcijo in je

le obrat v Črnomlju izdeloval volneno trikotažo. S tem je bila dosežena še večja specializacija. Če gledamo razvoj celotnega podjetja, vidimo, kako naglo se je razvijalo. Posebno hiter razvoj zasledimo od leta 1965 dalje.

Leta 1971 je „BETI“ slavila 15-letnico obstoja. Vsi tisti, ki poznajo Belo krajino, zlasti pa tisti, ki so v njej živeli, so se čudili, ko so ocenjevali napredek Bele krajine v zadnjih petnajstih letih. Tako je bila tudi Metlika pred 15 leti skromno mesto, brez gospodarske osnove, prometnih zvez in kumunalne ureditve. Šele s prihodom „BETI“ leta 1956 je dobila trdno gospodarsko osnovo, ki se je iz leta v leto krepila. Tako je postala „BETI“ nosilec vsestranskega razvoja v tem delu Bele krajine.

Po združitvi oziroma pripojitvi bivšega Hotelsko gostinskega podjetja v Metliki k podjetju „BETI“ je bila ustanovljena gostinska enota „GOSTUR“ (gostinsko-turistično podjetje) z lastno upravo, obračunom in žiro računom. Vsi objekti, prevzeti od bivšega gostinskega podjetja, so bili v zelo slabem stanju, nič boljši pa niso bili obrati družbene prehrane, ki so bili vključeni v to enoto. Z veliko potrpežljivostjo in s samoodpovedjo smo urejali objekt za objektom. Skušali smo dvigniti tudi kakovost uslug s kadrom, ki smo ga pri tako nizkih osebnih dohodkih lahko dobili. Po dvehletnih prizadevanjih smo končno dosegli zaželen uspeh, to je ostanek dohodka.

Kmalu pa se je pokazalo, da „BETI“ zaradi gospodarskih težav ne bo mogla sodelovati z lastnimi sredstvi pri adaptacijah. Zato je naš kolektiv želel čimprej doseči integracijo s podjetjem „Viator“ in s tem omogočiti dokončno ureditev gostinskih objektov v Metliki. Na osnovi sklepa CDS „BETI“ je bil 23. maja izveden referendum o odcepitvi gostinskih obratov. Volilna komisija je zbrala podatke iz vseh volilnih enot. Za odcepitev je glasovalo od vpisanih volilnih upravičencev 85,85 %. S tem rezultatom je tudi formalno-pravno potrjen sklep delavskega sveta, zato smo s 30. junijem 1972 prenesli v upravljanje nove PE „Viator“ Bela krajina osnovna sredstva in drobni inventar naslednjih gostinskih obratov: Hotel Bela krajina, gostišče Veselica, gostišče na Dragah, kopališče Metlika in kopališče Podzemelj. Vsi drugi obrati, ki so bili doslej v sestavi enote „Gostur“ kot npr. delavska restavracija, frizerski

salon, industrijska prodajalna, počitniški dom v Seči pri Portorožu in menze po obratih pa se ostali v sklopu tovarne „BETI“ (Metlika).

Leta 1970 smo pričeli proizvodnjo v novem obratu Kodranka in volna. V tem obratu so bili montirani novi stroji in nameščeni novi delavci. Potrebno je bilo nekaj časa, da se je vse to uteklo in uskladilo in da so se delavci seznanili z zahtevami proizvodnega procesa. Dodelava volne sicer nima nič skupnega s proizvodnjo v kodranki, lahko bi bila namreč v katerem koli drugem prostoru; torej je le slučajno v sklopu obrata kodranka in sicer v kletnih prostorih. Delovni prostori v tem obratu so zračni in čisti. V njih je stalno enaka temperatura in relativna zračna vlažnost. Za vse te ugodnosti skrbi posebna avtomatizirana naprava za reguliranje mikro klime. Večjo nevšečnost, kot je nekoliko višja temperatura, pa pomeni hrup, ki ga povzročajo stroji. Proti tej nevšečnosti pa se borimo s posebno napravo, z „antifonom“. To je nekakšen filter, ki zadržuje visoko frekvenčen ropot, medtem ko človeško govorico propušča. Delavec ima tak vložek v ušesu, kar preprečuje, da bi mu ropot zapustil kakšne posledice na slušnih organih.

Konec 1971 je bil ustanovljen mehanografski oddelek, ki se je kasneje preimenoval v ERC — elektronsko računski center. Začeli smo uporabljati dokumentacijo, prilagojeno spremljanju podatkov na računalniku.

Ustavna dopolnila so tudi v naši delovni organizaciji razgibala politično dejavnost. Ustanovili smo OZD „BETI“ z osmimi TOZD (temeljnimi organizacijami združenega dela), od tega sedem proizvodnih in TOZD izobraževalni center (prej poklicna šola). Kot deveti član te skupne verige pa je DSSS (delovna skupnost skupnih služb). Vsaka TOZD in DSSS si je ob volitvah izbrala tudi svoje samoupravne organe. V zvezi s tem so se morale tudi družbenopolitične organizacije prilagoditi TOZD in DSSS.

Zastopanost žensk v samoupravnih organih je bila sicer že prej velika, po reorganizaciji podjetja po ustavi načelnih, z novo organizacijo samoupravnih organov, so delegatke še bolj polnoštevilno zastopane tako v DS in odborih na ravni podjetja, kot v samoupravnih organih v posameznih TOZD in DSSS.

Skupni odstotek žensk — delegatov v samoupravnih orga-

nih je danes okrog 80 %. Po funkcijah so kot predsedniki samoupravnih organov zastopane tako ženske kot moški, vendar v odborih na ravni podjetja prevladujejo moški.

OOZK šteje danes 130 članov; več kot polovica od teh pa je žensk.

Dejavnost družbenopolitičnih organizacij v „BETI“ se občuti na vseh področjih življe-

nja in dela. V zadnjih letih je postalo zanimanje za družbenopolitično delo v podjetju večje. Tudi včlanjevanje mladine izmed neposrednih proizvajalcev v OOZK je povečano.

„BETI“ je največja in najpomembnejša delovna organizacija v metliški občini. Je tudi nosilec gospodarskega razvoja občine za srednjeročno obdobje 1976—80.

TABELA

Rast celotnega dohodka, dohodka in števila zaposlenih v zadnjih 10 letih:

V zadnjem desetletnem obdobju se je delovna organizacija „BETI“ naglo razvijala in povečala obseg poslovanja z visoko stopnjo rasti.

LETO	CD	DOHODEK	ZAPOS.	ŠTEVILO	CD
					DOHODEK
					v 000 din
1966	52.999	17.980	919	100	100
1967	55.870	9.998	968	105	56
1968	61.026	13.999	988	109	140
1969	44.978	26.655	1.049	156	190
1970	122.655	29.993	1.082	129	113
1971	176.619	49.924	1.329	144	167
1972	221.860	62.540	1.361	126	125
1973	204.657	58.986	1.374	92	94
1974	251.846	78.835	1.419	123	134
1975	283.606	82.680	1.431	113	105
1976	345.000	102.485	1.488	122	124

Začrtana rast „BETI“ v obdobju 76—80

LETO	1976	1977	1978	1979	1980
CEL. DOH.		345.000			604.180
DOHODEK		102.485			147.571
OST. DOH		15.000			30.200
ŠT. ZAPOS.		1.488			1.615

Ob proslavi 20-letnice podjetja je prav, da se spomnimo vseh tistih naših sodelavcev, ki so vseh teh 20 let ostali zvesti „BETI“, ki so vsa ta leta z vsemi

Vsem upokojevcem „Beti“ ob 20-letnici podjetja čestitamo in iskrena hvala za sodelovanje.

MILAN BRAČIKA

Sin po stopinjah staršev

– Ste kdaj pomislili, da bi zapustili delovno organizacijo Beti?

– Na kaj takega pomisli človek le takrat, kadar se hudo razjezi, mirno pove tovarišica **MARA JUREJEVIČ**.

– Kako se počutite v Beti?
– Kadar dobro poslušamo je lepo, takrat sem vesela. Hudo pa je, če ni dela, če osebni dohodki niso takšni, kot bi bilo želeli.

– Kakšno delo opravljate?
– Največ sem pri obračunu. Sprva sem delala v personalu.

– In kako ste preživelih teh dvajset let?

– V Beti sem se zaposlila kot triindvajsetletno dekle. Takrat sem bila že poročena. Rodila sem tri otroke. Moj mož je bil zaposlen v Beti dvanajst let, zdaj dela v Iskri Črnomelj. V Beti pa se je zaposlil sin.

– Kdaj vam je bilo najhuje?

– Ko so bili otroci majhni. Otroških vrtec ni bilo tako kot danes, ko so mamice lahko brez skrbi. Ne, nisem imela lepega življenja. V družini sem bila najstarejša od otrok, ki smo

kmalu ostali brez staršev, zato sem morala prevzeti vse delo in odgovornost. Zdaj je dobro. Imamo hišo, želimo si le zdravja, kajti denar je lahko zaslužiti. Ker nismo vajeni razkošja, gre.

– Se spominjate, kako je bilo, ko ste se prvič zaposlili?

– Vsak začetek je težak, tudi naš je bil. Toda bili smo mladi in smo delali, ne da bi spraševali po plačilu. Danes nihče več ne naredi nič zastoj. Zdi se mi, da smo se pokvarili. Takrat pa smo zgrabili za lopato, za kramp, za vse, kar je bilo potrebno. Nismo gledali na uro, ko je treba odhiteti domov. Danes pa... Po mojem manjka organizatorjev, ki bi znali navdušiti ljudi za skupno akcijo.

– Nekoč, danes...

– Da, prej je bil drugačen tempo. Ni se nam tako mudilo kot danes. Bili smo bolj povezani med seboj, manj smo bili požrešni, grabežljivi. Ni vam treba zapisati, da smo šli ob vsaki plači pit. To je bila zabava!

– Manj ste imeli, pa vam je bilo lepše.

– Res je. Nisem za to, da bi

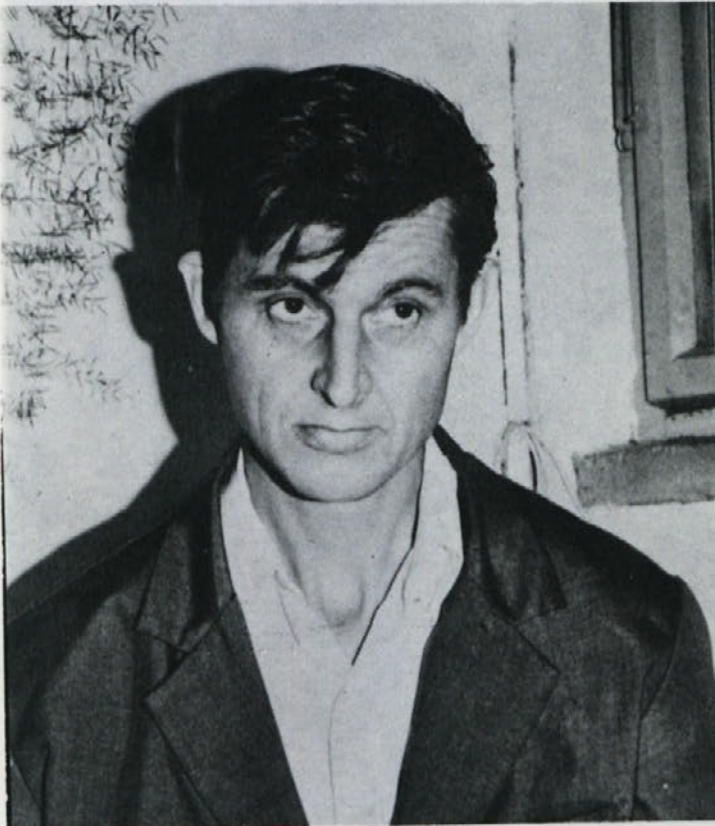

moralih ljudje stradati ali hoditi v istih čevljih po trije, kot smo morali to mi doma, ko smo bili otroci. Toda dobrinam, ki nam

jih prinaša naš čas, bi lahko dodali kanček človečnosti.

T. G.

Podjetje delavčev del

Zgovorno je pripovedoval **ALOJZ SLANC**, vlivalec igel:

– Dobro se spominjam prvih dni svojega dela. Pripeljali so me v podjetje, mi pokazali stroj in me vprašali, če bi hotel na njem delati. Privolil sem. Nekaj juter sem prihajal v službo ob sedmi uri, ker mi ni nihče povedal, da se prične delo ob šestih. Naj povem, da sem bil prvi moški, ki je začel delati na raschel strojih. Do takrat so opravljale to delo le ženske.

– Česa se spominjate izpred dvajsetih let?

– Takrat ni bilo toliko avtomobilov, ni bilo asfaltiranih cest, prevladovala so kolesa in kolo je takrat pomenilo toliko kot danes avto. Doma sem iz Slamne vasi in v službo sem hodil peš.

– Katera delovna mesta ste vse zamenjali?

– Najprej sem delal za strojem, nekaj časa sem bil vratar, kasneje skladiščnik, od tu pa sem prišel v pletilnico, kjer sem še danes.

– Problemi?

– Ne, v Beti nisem imel nikoli problemov, ki se jih ne bi dalo rešiti. Prepričan pa sem tudi, da bi dobil pomoč, če bi jo kadarkoli potreboval. Beti je postala del mene, težko bi kam odšel.

– Vam je ostal kak dogodek posebno v spominu?

– Je. Še od takrat, ko sem bil vratar. Tovariš direktor se je dogovoril z neko delavko, naj vtakne v torbico kombinežo in naj jo odnese domov. Seveda skozi glavna vrata, mimo mene. Veste, kakšna je gneča ob dveh pri vratarju, ki ne more natančno pregledati vsake delavke posebej. Nekje pa mora biti tudi zaupanje. Direktor, ki je takrat čakal pri vratih, je videl, da nisem opazil kombineže v torbici. Pred vsemi delavci me je okregal in bilo mi je zelo nerodno.

– Pa zdaj?

– Želim si le zdravja in pa še to, da bi Beti napredovala tako in še bolj kot do sedaj.

JANEZ ŽELE

Šestnajst pletilnih let

Ker je jubilatka, smo se pogovarjali tudi z ANGELO PLUT. Dela v TOZD Konfekcija Črnomelj, doma pa je iz Krvavčjega vrha. Osnovno šolo je obiskovala v Črešnjevcu, interno kvalifikacijo pa je opravila v Metliki. V Beti se je zaposlila 1. decembra 1952. leta.

– Sprva smo imeli zelo slabe prostore, bili so hladni in temačni. Za prehrano ni bilo poskrbljeno tako kot danes. Od doma smo si nosili kruh, jabolka, marmelado. Zdaj je vse v redu, pa še radi godrnjamo. Razvadili smo se.

– Ste se veliko selili?

– Delala sem najmanj v desetih različnih prostorih. Pletle smo v gradu v Gradcu. Delo je bilo zelo težko, saj smo morale stati polnih osem ur. Kot pletilja sem delala šestnajst let. Težka so bila. Zdaj delam kot šivilja.

– Med jublanti prevladujete ženske. Se vam zdi to čudno?

– Ne. Ženske smo pričele. Moški so bili le mehaniki in šefi. Zadnji so se menjavali, odhajali, me smo vztrajale in, kot vidite, vzdržale.

– Nekaj pa se mi zdi čudno: bili ste ženski kolektiv, šefi pa so bili moški. Kako to?

– Smo pač takšne ženske, da

zaupamo moškim. Tako je to: žensko navadno čaka doma veliko obveznosti. Tu je družina, za katero je treba skrbeti, torej zmanjka časa za funkcije.

– In družina?

– Sin hodi v osnovno šolo, zelo pa ga vleče, da bi potem odšel v vojaško šolo, toda za tja je treba ineti zelo dobre ocene. On pa se uči srednje dobro.

– Česa se spominjate iz preteklosti?

– Dela in spet dela. Tudi ponoči smo pljunile v roke. Takrat ni bilo prostih sobot. Delale smo tudi ponoči in ob nedeljah. Bilo nas je manj, naročila pa so kar prihajala. Naši izdelki niso bili najboljši. To so bili začetki. Spominjam se, da smo v Gradcu sušili dele izdelkov zunaj na soncu, da je poskalo barvo in so se tako deli ujeli med seboj. Uporabljali smo volno Tetovko.

– In kako dalje?

– Ostala bom v Beti, razen če pride do česa izrednega. Lani sem dobila v bloku enosobno stanovanje in ne morete verjeti, kako sem srečna. Šele takrat sem spoznala, kaj pomeni človeku urejen dom. Poprej sem bivala v vlažni in temni sobi. Zdaj pa... no, srečna sem.

T. G.

Pet kilometrov do kruha

– V Beti sem zaposlena že dvaindvajset let, je pričela svoje pripovedovanje JOZEFA BAHOR in nadaljevala:

– Sprva sem delala kot strojna šivilja, potem pa na različnih delovnih mestih. Zaradi slabega zdravja so me premestili v pakirnico, kjer delo ni tako naporno in ga laže zmorem.

– Vaša doživetja v teh pretečenih letih službovanja so gotovo bogata.

– Res je. Doživela sem marsikaj lepega, a tudi neprijetnega, grdega. V začetku je bilo težko, saj sem osem let pešočila po pet kilometrov daleč v Črnomelj.

– Vaše prvo delovno mesto je bilo v Črnomlju, kajne?

– 1957. leta sem šla delat v Metliko. Potem sem se poročila in se preselila v Črnomelj.

– Kdaj je bilo prijetnejše v kolektivu: nekdanj ali danes?

– Pred leti. Ni nas bilo veliko, a tudi artikli se niso tako pogosto menjavali. Na konec delovnega dne včasih

nismo tako nestrpno čakali kot danes. Velikokrat smo bili skupaj tudi po pretečenem delovnem času.

– Pa družina?

– Dve hčerki imam. Z možem, ki je zaposlen v Beltu, sva si zgradila hišo. Pri graditvi so mi v Beti bolj malo pomagali. Res sem dobila posojilo, toda tako malo, da smo za denar lahko kupili le nekaj kosov opeke.

– In vaše družbeno udejstvovanje?

– Nikoli ga ni bilo veliko. Saj veste, družina, dom, služba. Član sindikata sem.

– Se vam zdi, da je napravila Beti v teh dvajsetih letih veliko?

– Da. Beti je zelo razširila svojo proizvodnjo, zaposlila je lepo število ljudi, ki so prej težko živeli na koščku zemlje in s kravico v hlevu. Napredek je videti na vsakem koraku. Le pogledjte, koliko novih hiš je zraslo in koliko ljudi se prevaža naokoli z lepimi, velikimi avtomobili.

J. Ž.

Sedem tisoč dni zvestobe

ALBINA POTOČAR je ženska, ki se ves čas smeje. Daje videz zadovoljnosti in je mladega obraza. Doma je iz Roden, iz kraja brez trgovine ali česa drugega, kar lajša življenje ženskam, da jim ni treba za vsako malenkost v mesto. Albina Potočar je obiskovala osnovno šolo v Črnomlju, tam, kamor hodita zdaj njena otroka. Bolje rečeno: se vozita. Z vlakom z železniške postaje Otovec, do koder je treba priti po dežju, mrazu, snegu in soncu. Po lepem je prijetnejše.

— Nisem izučena. Usoda je tako hotela. Delam kot šivilja, prej sem bila pletilja. Delali smo tudi v treh izmenah, vlak pa je vozil le do Črnomlja. V Rodne je bilo treba iti peš in to ni tako blizu.

— Imate moža?

— V Nemčiji dela že pet let. Sem pa vesela, ko pride domov. Pričeli smo graditi hišo. Do prve plošče je narejena. Kdaj bo konec zidanja, ne vem. Ne, za posojilo do zdaj še nisem zaprosila.

In se smeje, kot da je zunaj sončno in da je njihov dom že pod streho. Vmes nervozno

vstaja in me neprestano vprašuje, če sva se že pogovorila. Ne morem ji dopovedati, da mi je naročeno, naj napišem o vsakem jubilarantu natanko triintri-deset vrstic. Vražje težko je spraviti dvajset let življenja na eno tipkano stran, ko bi lahko ženska govorila ure in ure, kako je sita vlaka, saj se še zdaj vsak dan vozi do Otovca in nazaj do Črnomlja, kako čaka na pisk odpravnika vlakov, kako ji otroka pazi mama. Lepo je imeti mame, ki pazijo na otroke, sicer bi ju morala vlačiti po tujih bajtah.

— Doma je p a le doma in domač človek je domač človek. Lahko se zaneseš nanj, lahko brez skrbi delaš in ko se popoldne vrneš domov, se posvetiš delu in otrokom. Skrbi so z otroki, toda prinašajo tudi radost.

Albina Potočar se je razgovorila o svojih dveh malih. Govorila je še o tem in onem, jaz pa nisem mogel verjeti, da imam pred seboj žensko, ki bo prišla 26. novembra po nagrado za dvajsetletno zvestobo podjetju.

T. G.

Skromna pregledovalka

Večina intervjuvancev je mnenja, da je bilo v preteklosti prijetneje delati, ker je bil manjši kolektiv, bilo je več prijateljstva, tovarištva in družabnosti. Takega mnenja je tudi ANGELA KAPUŠIN, pregledovalka v konfekciji Metlika.

— Ste kdaj pomislili, da bi zapustili delovno organizacijo Beti?

— Po pravici povedano, sem. Vendar me je vedno nekaj zadržalo. Gotovo je bilo to, da sem rasla s podjetjem in bilo bi mi zelo žal, če bi zapustila kolektiv takrat, ko se je morda znašel v težavah. To ne bi bilo pošteno, kajti pregovor pravi, da spoznaš prijatelja v težavi.

— Kako ste pričeli?

— Takrat sem bila stara petindvajset let. Prvo delo, ki sem ga opravljala, je bilo pletenje jop, in sicer v Carovi hiši. Tu je imela Beti svojo delavnico. Potem sem bila navjalka volne. Za šolanje nisem imela nikoli možnosti, čeprav me je veselilo. Da, v preteklosti je bilo delo veliko težje, več samoodpovedovanja je bilo. Če

si hotel vzdržati, si moral imeti veliko voljo do dela.

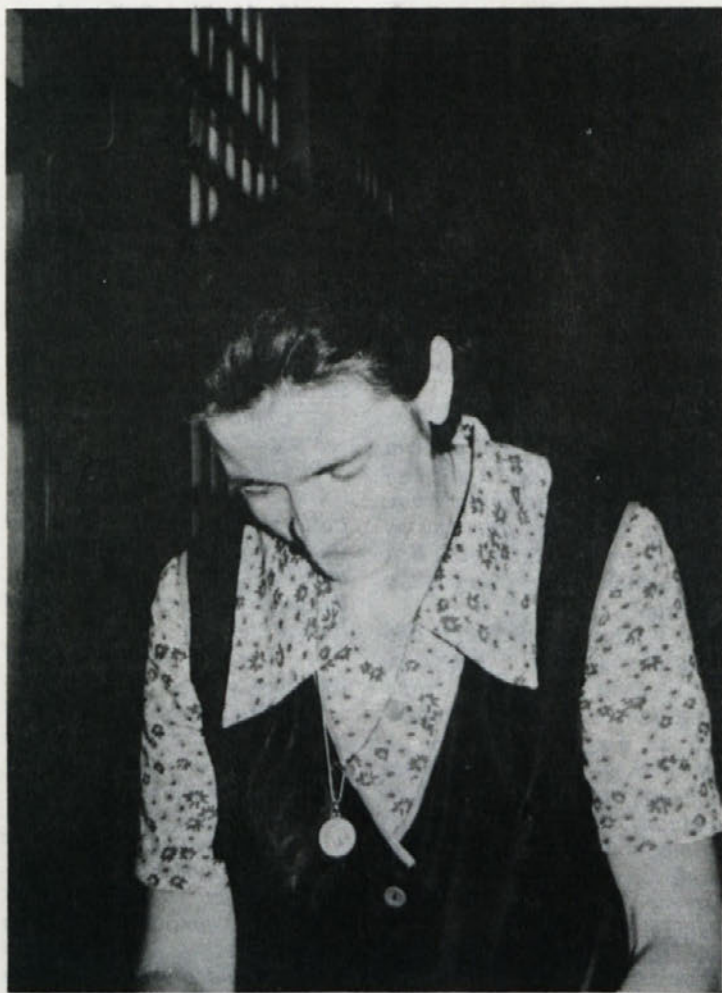
— Kaj vse ste doživeli v teh dvajsetih letih?

— Vsega ne bom mogla povedati. Poročila sem se. Dva otroka sem povila. Zgradili smo si hišo. Pomoči za gradnjo nisem prosila. Z možem sva se veliko namučila, preden sva spravila zidove pod streho in si opremila stanovanje. Ves prosti čas smo porabili za gradnjo in zato tudi nisem bila aktivna nikjer druge kot v službi.

— Tudi vas bom povprašal po željah ob 20-letnici.

— Veliko jih je. Rada bi, da bi Beti še naprej rasla, da bi širila svojo proizvodnjo ter da bi se zaposlilo še veliko delavcev. Želim tudi, da bi imeli mladi več razumevanja do starejših sodelavcev ter da bi jih bolj spoštovali. Zelo cenim lepe in pristne medsebojne odnose, ki so veliko več vredni kot denar, za katerega, žal, žrtvuemo preveč časa. Tako nam ga zmanjka za ljudi.

JANEZ ŽELE

Revna a lepa preteklost

TEREZIJA KLEMENC je bila rojena v Vranovičih, osnovno šolo pa je obiskovala v Gradcu. Za šiviljo se je učila in se izučila v Šiviljskem podjetju v Metliki pri mojstrici Tinki Prus. V najlepšem spominu ji je od takrat ostala Nada Kopinič. 1954. leta se je zaposlila v Belokranjki v Črnomlju, se 1956. leta skupaj s podjetjem preselila v Metliko in končno spet v Črnomelj.

– Prvo leto svojega službovanja sem imela 4.500 dinarjev plače. Spominajm se, da sem si takrat kupila kolo, ki je veljalo 36.700 dinarjev. Z njim sem se potem vozila iz Vranovičev v službo. Preostali denar za nakup kolesa sta mi posodila oče in brat.

– In kaj delate?

– Sem kontrolorka. V Črnomlju delam petnajst let. Zgradili smo si tudi hišo. Mož je zaposlen v Beltu.

– Kdaj vam je bilo najhuje?
– Ko smo se selili v Metliko. Vse delavke smo bile žalostne. Saj veste, vožnja, čakanje. Potem so se zadeve uredile.

– In lepi spomini?

– Vedno je bilo zelo prijetno ob obletnicah podjetja. Takrat je bilo veselo, nepozabno. Pa v preteklosti, ko smo sodelavke zavile v restavracijo Grad. Bilo nas je malo, bile smo mlade, zelo smo se razumele. Praznovali smo rojstne dneve, poroke. Zdaj je drugače, in škoda, da smo ljudje takšni, prezaposleni, živčni, egoistični. Da, lepo je bilo včasih.

– Česa si želite ob 20-letnici delovne organizacije?

– Predvsem zdravja, pa da bi šlo delo naprej. Zelo lepo je delati, le če imaš kaj. Nikoli se nisem bala dela, to pa ne! Brez dela ne bi mogla živeti. Navajena sem delati od malega in kar se Janezek nauči, to Janez zna. Zdi se mi, da mladi...

Od mehanika do vodje

Tovariš **IVAN BRODARIČ**, povejte mi, prosim, kaj o vašem delu.

– Pred dvajsetimi leti sem se zaposlil v Beti kot mehanik v pletilnici ročnih pletilnih strojev. Čez nekaj časa sem postal vodja strojnega parka, nato obratovodja snutkovne pletilnice. Odšel sem na dopolnilno šolanje v Zagreb in ko sem se vrnil, sem zavzel delovno mesto obratovodje pletilnice. Po letu 1974 pa sem postal vodja TOZD Pletilnica.

– In zdaj?

– Študiram na višji upravni šoli. Rad bi končal, a gre bolj počasi, ker je v tovarni ogromno dela, študij pa zahteva svoje.

– Če primerjate začetke Beti z današnjim časom, kaj lahko poveste?

– V času razvoja Beti je bilo vzdušje delavnosti, kolegialnosti. Delavni elan je bil veliko večji kot danes. Nismo spraševali za čas, o nadurah se ni nikomur niti sanjalo. Danes hočemo imeti plačano vsako minuto. Ob prostem času, na primer, smo betonirali in asfaltirali vse okoli tovarne. Sprašujem se, če bi tudi danes to naredili brezplačno.

– Kaj pomeni Beti za Metliko?

– Lahko rečem, da je Beti

zgradila Metliko. Bolje rečeno: delovni ljudje naše delovne organizacije.

– Vas kaj prizadeva, mc

– Da, to, da vse premalo spoštujemo domač kader. Že od nekdanj. Sposobni domačini so odhajali in še odhajajo drugam, kjer so dobri in spoštovani delavci. Tisti, ki zapuste mesto kot necenjeni, zasedejo drugod zelo odgovorna delovna mesta. Škoda bi bilo naštevati take primere, ker menim, da jih vsi bolj ali manj poznajo.

– Čemu bi morali posvečati več pozornosti?

– Gotovo v prvi vrsti odgovornosti do dela. Premalo pa je tudi samoiniciative. S sklepi stanja ne bomo izboljšali, in mislim, da tudi z denarjem ne. Drugače bi morali pripraviti ljudi do tega.

– Kaj bi morali najprej izboljšati?

– Osebne dohodke, še posebno tistim, ki so zdaj najslabše plačani. Druginja je velika, v marsikateri kuverti pa je petnajstega v mesecu premalo denarja. Več pozornosti bi morali posvetiti tudi stanovanjskim vprašanjem, pa naj gre za izgradnjo družbenih stanovanj ali pa za pomoč individualnim graditeljem. Priznati pa moram, da je standard narastel. Včasih je

stalo, se spominjam, pred tovarno te nekaj avtomobilov, danes je težko najti parkirni prostor,

če ne prideš na delo med prvimi

T. G.

Za ženske sedaj bolje

- Kakšne so, tovarišica **MARIJA STAREŠINIČ**, vaše želje ob 20-letnici naše delovne organizacije?
- Posebnih osebnih želj nimam. Za sodelavke pa želim, da ne bi bilo pomanjkanja dela in da bi se med seboj razumele.
- Se doslej niste?
- O pač. Vendar pride do nesoglasij. Največkrat, ker je povezava dela bolj slaba. Pa zaradi norm prihaja do vroče krvi.
- Je kakšna razlika med delom pred dvajsetimi leti in danes?
- Ja, delali smo veliko manj artiklov kot danes. Delo je bilo sicer bolj enolično, vendar ni bilo toliko sprememb in je bilo laže doseči normo.
- Kako je bilo pred dvajsetimi leti?
- Možnosti za zaposlitev žensk ni bilo. Ko so v Metliki rasli prostori za novo tovarno, smo hodili na udarniško. Predvsem smo čistili prostore ter jih usposabljali za delo v njih.
- Torej ste si pričeli služiti kruh v Beti?
- Da, tu sem se izučila za pletiljo in tu delam že dvajset let. Pet nas je bilo, ki smo se pričele učiti. Spominjam se, da smo šolo pričele v Črnomlju, nadaljevale pa smo jo v Idriji.
- In na kakšnem delu ste trenutno?
- Delam kot evidentičarka. Sem pa v teh dvajsetih letih delala, kar je bilo potrebno.
- Pa vaše delo izven delovnega časa?
- Pred leti sem bila predsednica sindikata tu v našem obratu v Črnomlju, dalje član delavskega sveta in končno tudi predsednica delavskega sveta TOZD Konfekcija Črnomelj.
- Takš no delo precej zaposli človeka, mar ne?
- Zelo. In kolikor si starejši, teže se mu posvečaš. Mladi bi morali prevzemati takšne in podobne funkcije. Ti imajo energijo in voljo do dela. Nas pa je čas precej izmozgal.
- In kakšne načrte imate?
- Nič posebnega. Do pokoja bom delala v Beti. Le kam naj bi šla? Sicer pa sem se tu vedno dobro počutila.

T. G.

Časa se ne da ustaviti

IVKA CETIN je ženska, s katero se lahko pogovarjaš o vsem: o kulturi, politiki, mladini, preteklosti, o tovarni in o tem, kako so ženske strašno zaposlene, da niti televizije ni čas gledati ne radia poslušati ne prebrati časopisov.

– Takoj po vojni so bile ženske nekako bolje organizirane. Pa naj bo to na političnem ali kulturno prosvetnem področju. Zdaj je to opuščeno. Po domovih so televizije, ki zadržijo ljudi v zapečku. V preteklosti so bile ženske doma, skrbele so za družino, zdaj so zaposlene.

– Je to glavni vzrok za zapiranje ljudi v ozek družinski krog?

– Po mojem, da. Redke so ženske, ki niso zaposlene. Ko pridejo domov, jih čaka cela vrsta opravil. Ne rečem, tudi zabavati se znamo. Ob novem letu, za martinovanje, za pust, ob dnevu žena. Sicer pa delamo.

– Mislite, da bi družabno delo steklo, ako bi se našel človek, ki bi znal pritegniti ljudi, da bi se učili iger, pesmi?

– Menim, da ne. Delo nas je

okupiralo. Res je, da včasih kaj pripravi društvo prijateljev mladine, toda tudi obisk ni pretirano velik. Mladi se zabavajo, hodijo v kino, se ukvarjajo s športom. Toda ko se poročijo, je tudi tega konec. Takrat se začne drugačen šport.

– Veliko berete, kaj?

– V Dobovi imamo knjižnico, v katero pa zahajajo v glavnem mladi. Osebo malo berem. Podnevi ni časa, zvečer pa pri luči ne smem brati.

Ivki Cetin bo gotovo žal, ko bo odšla v pokoj. Imam občutek, da je zraščena s kolektivom in ko jo povprašam, kakšni občutki jo bodo obdajali ob dvajsetletnici, debelo pogoltno slino. Tako nekateri ljudje zadržujejo solze. To sem že velikokrat občutil, kajti razpoloženje se prenaša s človeka na človeka in dvajset let ni pes, ki bi ga lahko brez čustev zapodil skozi vrata na mraz, ki gostuje okrog vogalov. Zvonec v bližini je oznanjal, da nekdo zapira zapornice in močno me je spominjal na tiktakanje ure. Časa ni mogoče ustaviti.

T. G.

Še šestintrideset mesecev

ZOFIJA VERBANČIČ sicer rada govori, a jo rdeča barva obraza izdaja, da ji je nerodno.

– Največ sem delala na owerloch stroju, zdaj pa sem že dvanajst let na kontroli. Ne morem si misliti, da bi morala še kdaj za stroj. Sedeti ne bi mogla, ker me rada boli hrbtenica, če pa stojim, me bolijo noge. Človek ni nikoli zadovoljen.

– Koliko let ste imeli, ko ste se zaposlili?

– Štiriindvajset. Omožila pa sem se šele pred šestimi leti. Živim v Kapeli, to je sedem kilometrov od Dobove. V službo se vozim z rednim avtobusom. Vstajam ob štirih zjutraj, vračam se okrog petnajste ure.

– In potem?

– Gospodinjim, delam na vrtu. Pridelamo, kar potrebujemo za gospodinjstvo, da vsega res ni treba kupiti.

– Imate še veliko do upokojitve?

– Tri leta. Delam že dvaintrideset let.

– Malce čudno se mi zdi. Izgledate mladi.

– Štiri leta sem delala v Nemčiji. Imam priznano. Tja so nas izgnali, ko sem imela šestnajst let. Niso nas čuvali, morala sem delati.

– Se veselite pokoja?

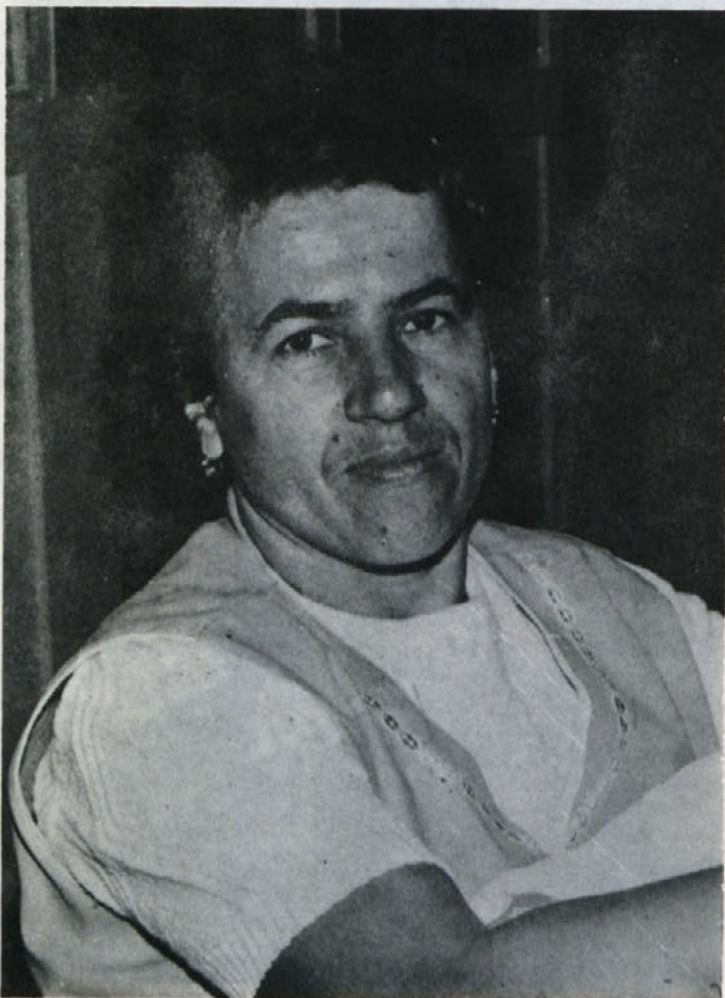
– Da, rada bi čimprej v pokoj, kajti živci so mi že kot struna.

– In kaj boste počeli, ko boste imeli čas?

– Pestovala bom vnučke. Res sem poročena šele kratek čas, a imam hčer, ki šteje dvajset let.

Ne bi bilo lepo, ako bi brskal dalje po življenju Zofije Verbančič, saj vem, da ji ni nikoli prizanašalo, da ji ni nudilo rožic, toda kljub temu se ženska rada smeje in prav z zanimanjem si je ogledala panoje z razstavljenimi fotografijami v njihovi menzi. Najdlje se je zadržala pri slikah iz njihove temeljne organizacije združenega dela.

T. G.

Včasih ročno in stoje

Med jubilarji dvajsetletniki je tudi ANA PETRUŠIČ, za katero so mi rekli, da je na bolniški in bi jo bilo najbolje obiskati v Kamanju, kjer ima novo hišo. Tako sem tudi storil. Našel pa sem zaklenjena vrata in iz kleti je bilo slišati pasji lajež.

Ana Petrušič pa je delala v pletilnici. – Pred dvajsetimi leti sem se zaposlila v Belokranjki v Črnomlju. Na delo sem se vozila z vlakom, in sicer iz Bubnjarec.

– Kje ste delali in kaj?

– Vseh teh dvajset let delam v pletilnici, zdaj kot pregledovalka. Da, včasih je bilo teže delati kot danes. Delovne razmere so se zelo izboljšale. Včasih smo delali vse ročno in stoje, danes imamo za to moderne stroje, ki jih delavci samo nadzorujejo. Tu mislim predvsem na pletilnico.

– Se vam zdi, da se je veliko spremenilo?

– Nikoli si nisem upala pomisliti, da bo iz takratne

majhne delavnice zraslo tako veliko podjetje. Prej smo le životarili, kajti izdelki so bili izredno slabe kvalitete, prodaja je bila negotova, s tem pa tudi obstoj Beti.

– In kako ste vzdržali?

– Kljub vsem nevspešnostim, ki sem jih doživela v dvajsetih letih, nisem nikoli pomislila na to, da bi šla kam drugam.

– Kaj vas moti?

– Menim, da so v Beti dobri delavci premalo nagrajeni. Večkrat bi bilo potrebno med dobrimi delavci izbrati najboljše in jih nagraditi. Tudi starejši delavci so premalo upoštevani in spoštovani. Drugače bi bilo treba gledati na tiste, ki so v podjetju deset, petnajst ali več let kot na tiste, ki so komaj prišli. Tudi zvestoba je nekaj vredna. To bi bilo potrebno upoštevati še posebej pri delitvi stanovanj.

– Vaše želje ob jubileju?

– Da bi imela Beti čim več poslovnih uspehov ter da bi bilo med ljudmi dosti razumevanja.

JANEZ ŽELE

Težka predvsem prva leta

MARTINA BADOVINAC je bila rojena v Rosalnicah pri Metliki. Ko ji je bilo deset let, jo je zajela vojna. 1942. leta je bila skupno s starši internirana na otok Rab. Njihov dom pa je okupator požgal do tal. Med vojno je Martina Badovinac začela hoditi v nižjo gimnazijo v Metliki, kjer je opravila po štirih letih malo maturo. Nato se je vpisala v srednjo ekonomsko šolo v Novem mestu in jo uspešno končala 1952. leta. Po končani srednji šoli se je udeležila mladinske delovne brigade v Novem mestu. Istega leta se je zaposlila pri narodni banki v Metliki, kjer je delala kot vodja družbene evidence. Po dveh službenih letih je opravila strokovni izpit za bančnega uslužbenca. Po združitvi metliške banke z narodno banko Črnomelj se je Martina Badovinac 1. maja 1955. leta zaposlila v Belokranjki v Črnomlju.

– Na katerih delovnih mestih ste vse delali?

– Delovna mesta sem menjavala postopoma, kakor so se vzporedno z razvojem podjetja odpirala nova delovna mesta.

– Vam je ostal v spominu kakšen posebno težak trenutek?

– Težko bi se odločila samo za enega, saj so nas težave spremljale skozi ves začetek, skozi vsa prva leta.

– Pa lepe stvari?

– Najbolj vesela sem bila takrat, ko je postala Beti tako velika in močna, da ni bilo nevarnosti likvidacije ali pripojitve h kakemu drugemu podjetju.

– Kako ste reševali stanovanjski problem?

– Ko bi sredstva najbolj potrebovala, jih podjetje ni imelo. Z mojem sva se nekako našla in rešila zadevo.

– In vaše delo izven delovnega časa?

– Bila sem tajnik sindikata, večkratni predsednik in član nadzornega odbora sindikata, član upravnega odbora, večkratni član in predsednik delavskega sveta, večkratni član in predsednik delovne enote skupnih služb.

– Vaše želje ob dvajsetletnici?

– Da bi Beti še naprej dobro poslovala, da bi se dobro razumeli med seboj, da bi si bili tovariši.

JANEZ ŽELE

Dom, vlak, služba – dom

FRANČIŠKA MAUSER je evidentičarka v pletilnici, svojo pripoved pa je pričela takole:

Zaposlila sem se 1949. leta v invalidskem podjetju Pletilstvo v Črnomlju. Podjetje se je potem preimenovalo v Tovarno trikotaže Belokranjka ter se 1956. leta preselilo v Metliko. Od takrat, tega je že dvajset let, se vozim na delo v Metliko z vlakom in sicer iz Črnomlja, kjer sem doma.

– Kaj vse ste delali v teh dvajsetih letih?

– Bila sem navijalka, pletilja, vdevalka in nazadnje evidentičarka.

– Kaj vas najbolj preseneča?

– To, da se je Beti tako v kratkem času razvila iz majhne obrtniške delavnice v tako veliko podjetje.

– Česa se najbolj spominjate iz preteklosti?

– Pred leti še ni bilo toliko modernih strojev in smo morali veliko več fizično delati, zato smo hodili z dela utrujeni, v podjetju smo velikokrat ostali tudi po pretečenem obveznem

delu, gradili smo, a nam je bilo po svoje lepo.

– Kateri so spomini, za katere bi lahko rekli, da so lepi?

– Rada se spominjam prijetnih trenutkov z izletov, ki smo jih pripravili in se jih udeležili vsi, pa proslav, še posebno tiste ob 10-letnici ter ob 15-letnici.

– Ste poleg službe delali še kaj drugega?

– Ja, bila sem predsednik delavskega sveta pletilnice, delala sem v sindikatu, bila sem predsednik kadrovske komisije v podjetju, aktivna pa sem bila še tu in tam.

– Domala vse je pestilo stanovanjsko vprašanje. In kako je bilo z vami?

– Na srečo tega problema nisem nikoli imela.

– Vaše želje ob 20-letnici?

– Rada bi, da bi bili zdravi, da bi lahko hodili še naprej na delo ter da bi se v kolektivu še naprej lepo razumeli.

JANEZ ŽELE

Mladi cenijo odrekanje

Da bomo vsi, ki smo dvajset let v podjetju, v Vezilu? To je pa res lepa pozornost. To so bile prve besede ALOJZIJE ZORC, ko smo ji povedali, čemu bi se radi z njo pogovarjali.

– Delat hodim že od leta 1946. Kot dekle sem se zaposlila pri Tajnarju, ki je bil privatnik. Šivanja sem se naučila pri Tončki Mušič in Danici Hrovatin. Izpita pa nisem naredila niti pri prvi niti pri drugi mojstrici. Izpit sem naredila pri Tajnarju.

– Koliko vas je bilo takrat za stroji?

– Če se ne motim, šest. 1948. leta so podjetje poddržavili. Borili smo se z velikimi težavami in nemalo časa smo delali zastoj. Takšni časi so bili.

– In kako se vam je odvijalo življenje naprej?

– 1958. leta smo se preselili v Metliko, ker tudi tam ni bilo industrije. A tudi zasluzka za ljudi ne. Leto dni sem delala v Metliki. Rečeno nam je bilo, da so prišli v Črnomelj stroji, in katera hoče, da gre lahko tja. Tri smo se odločile. Vendar smo si prej zagotovile, da se lahko vrnemo, če nikakor ne bo šlo. Sodelavke so se nam čudile, češ da gremo z boljšega na slabše. Takrat je bil direktor tovariš Inkret.

– Tako ste se ustalili v Črnomlju?

– Da. Pisalo se je leto 1959. Od takrat dalje delam neprekinjeno. Leta hite in mi se staramo. Morda se nam zdi pretečeni čas zato lepši, ker smo bili takrat mladi, mladost, vsaka mladost pa je lepa.

– In spomini?

– Dobiček, če ga je kaj bilo, so poprej delili ob koncu vsakega leta, zdaj se nam vestno in pridno delo pozna ob vsakem prejemu osebnega dohodka. To je boljše, to je večja spodbuda.

– In koliko časa boste še prihajali skoz vhodna vrata Beti?

– Ne tako dolgo. Pet let imam do pokoja. Še manj, kajti leto in pol imam priznane partizanščine. Na naše mesto bodo prišli mladi, ki bodo gotovo znali ceniti naše dolgoletno odrekanje v prid kolektivu.

T. G.

Gospodinjstvo in knjiga

MARIJA DOLTAR je rojena v Črnomlju, tam je hodila tudi v šolo. Ko sva jo z Janezom obiskala, je v kuhinji prijetno dišalo po kuhani klobasi. Postregla nama je z brizgancem in z likerjem. Marija Doltar stanuje skupaj z bratom, ki je zdaj v Nemčiji, v lepo urejeni hiši na Vojinski 7. Močno je bila presenečena.

– Kako to, da ste se spomnili name? Od januarja sem že v pokoju. Obiščite tiste, ki še delajo.

A bila je prijetno ganjena, v očeh so se zalesketale solze. Ljudje smo veseli obiskov, veselimo se, če vidimo, da nismo pozabljeni.

– Trinajst let sem bila navijalka volne. To ni bilo lepo delo, zmeraj smo bile kregane, če je bila volna slaba. Potem sem delala kot ročna šivilja in končno na čistilnem stroju.

– In kako preživljate pokoj?

– Kuham in pletem. Za družino. Veliko pa tudi berem. Knjige si izposojam v občinski knjižnici, veliko knjig pa imam tudi doma.

– Veliko ste preživel, kaj ne?

– Res je. Velikokrat si nisem upala niti v tovarno. Volna je bila kriminalno slaba. Smo pa velikokrat delali tudi ponoči, kadar je bilo treba. Veliko dela je bilo, smo pa tudi dobro zaslužili.

Vmes se je trikrat zabliskalo iz fotografskega aparata.

– Ne slikajte me v tej halji!
– Zakaj pa ne, naj se ve, kdo je delaven.

– To pa res. Hudo je bilo, ko sem se pet let vozila v Metliko, in to z vlakom. Metliška čakalnica je bila zelo mrzla, izgubila pa sem tudi ves dan.

– Vam je žal?

– Ne, saj je vse minilo. Treba je bilo delati. Kljub vsemu je bilo lepo. Delavcem Beti želim veliko delovnih uspehov, dobre osebne dohodke in veliko dela. Kadar je delo, je vse dobro.

T. G.

Do pokoja še deset let

Dolenja vas ni daleč od Črnomlja. Od tam pešači na delo ANTONIJA ŠVAJGAR že od leta 1949, ko je delala kot vajenka pri Tajnarju. Izučila se je in se zaposlila v Belokranjki.

– V Črnomlju smo si zgradili hišo. Mož dela kot krojač v podjetju Novosti.

– Imate kaj otrok?

– Dva. Fant se je izučil za elektrotehniko, punca pa bo šla jeseni v medicinsko šolo, babiška smer. Hudo je bilo, ko sta bila otroka majhna. Nanju je pazil moj brat ali pa sosed. Vrtec ni bilo.

– Povejte mi, kakšno delo opravljate.

– Šivilja sem. Jezi me, če so norme previsoke. Vse drugo je v redu, le norme nas dajejo. To je tisto.

– Kako se počutite v kolektivu?

– O, zelo dobro. Včasih sem bila pletilja. To je bilo naporno

delo. Po osem ur smo stale za stroji, s katerimi je bilo težko upravljati. Noge so zelo trpele. Zdaj je delo veliko lažje.

– Dvajset let ste vzdržali. To ni tako malo.

– Res je. Človek se naveže na kolektiv, na ljudi. Ne moreš jih zapustiti. Nerada menjam službo, a tudi za zaposlitev kje drugje ni tako lahko. Do pokoja mi manjka še deset let. Vzdržala bom, saj moram!

– Vam sin kaj pomaga?

– Šele leto dni je v službi. Potrebuje vrsto stvari zase. Saj veste, kako je.

– Ima avto?

– Zaenkrat vozi še očetovega.

– Ste bili kje na dopustu?

– Letos ne. Pred tremi leti smo bili v Seči. Ni denarja. Za hišo je treba marsikaj kupiti. V Seči je bilo lepo. Nič hudega, če je morje oddaljeno. Z avtom gre.

– Ste zadovoljni?

– Sem, četudi je vsak dan po svoje težak. Kot zakleto je, zmeraj se mora kaj zgoditi, da ti pokvari dan. V glavnem pa gre.

T. G.

Po delu krampji, lopate

ANA KOTAR je veliko govorila o preteklosti:

– Stavbo, v kateri smo sedaj, smo gradili z lastnimi rokami. Po delu smo zgrabili za lopate, krampe, samokolnice in smo odšli na gradbišče. Za proste sobote in nedelje nismo vedeli, želja po novih, lepših prostorih je bila večja od vsega drugega. Zato smo tudi uspeli.

– Lepo. In kakšno je bilo vaše delovno mesto?

– Najprej sem delala kot previjalka, nato kot snovalka, sedaj pa param čipke v pletilnici. Sicer pa sem delala vse, kar je bilo potrebno.

– Gotovo so se delovni pogoji spremenili.

– Zelo. Nekdaj so bili prostori majhni, hladni, toplih malic ni bilo, delo smo opravljali večinoma stoje.

– Koliko delavcev je bilo, ko ste pričeli?

– Mislim, da okoli osemdeset do devetdeset. Vidite, danes pa nas je že okrog tisoč petsto. Tudi po tem se vidi, koliko je Beti napredovala.

– Vas je kdaj zgrabilo, da bi odšli iz Beti?

– Na odhod iz podjetja nisem nikoli pomislila in bom ostala tu, dokler mi bo služilo zdravje. Beti mi je pomagala s posojilom za stanovanje. Tako je bil rešen moj najtežji problem in to je moja, med drugim, obveza.

– Ste bili kdaj aktivni v družbenopolitičnih organizacijah ali v samoupravnih organih?

– Ne. Imela sem doma ogromno dela in to mi je preprečevalo kakršno koli udejstvovanje.

– Vaše želje?

– Delavci Beti bi morali biti bolj složni. V kolektivu bi moralo biti več medsebojnega razumevanja. Želim pa, da bi Beti še naprej rasla s takšnim tempom kot doslej.

JANEZ ŽELE

Časi so se spremenili

Zanimiva ženska je **MARIJA VARDIJAN**.

– Delati sem začela 1955. leta v Črnomlju. Na delo sem hodila iz Bereče vasi. Do Metlike peš, nato pa z vlakom v Črnomelj. Tam se delala leto dni, nato smo se preselili v Metliko. Najprej sem likala, potem oblačila gumbe, nato sem šivala, sedaj pa delam v krojilnici.

– Spomnite se, prosim, kakšnega zanimivega dogodka.

– Prva plača je bila okrog štiri tisoč dinarjev. Z denarjem sem si kupila jopico, ki je veljala takrat tisoč štiristo dinarjev.

– Ste si uredili dom?

– Da, pri tem mi je pomagala Beti s posojilom, za kar sem hvaležna. Morda je to tudi vzrok, da sem ostala zvesta kolektivu celih dvajset let, četudi me je včasih zamikalo, da bi odšla kam drugam.

– Kaj kot starejši delavci po stažu pogrešate?

– Tovariške, človeške odnose. Prej smo si veliko bolj pomagali med seboj, bili smo bolj enotni in složni. Mladi delavci imajo premalo posluha za nas starejše, dostikrat se počutimo odvečni v podjetju. Kot da smo odslužili, in da lahko gremo. V odpis, toda človek ni stroj. Verjemite mi, da nisem nikoli pomislila na to, da bi zapustila Beti, njene ljudi, delavce, četudi so mi ponujali boljše plačana delovna mesta. Nikoli nisem hrepenela niti po nemških markah niti po velikih mestih.

– Kaj vse ste delali v Beti?

– Kar so mi naložili. V vsakem delu sem našla zadovoljstvo in kjer je to, so tudi uspehi. Pred petnajstimi leti sem bila predsednica delavskega sveta podjetja, vsa leta sem bila aktivna v raznih samoupravnih organih.

– Vaše želje?

– Da bi bili enotni, ker le enotnost vodi k uspehu.

JANEZ ŽELE

Slabo se hitro pozabi

V naslednjih nekaj vrsticah bo imela besedo **ZINKA KURE** iz TOZD Konfekcija Črnomelj.

– Ko sem se zaposlila v Beti, sem bila stara petindvajset let. Tudi poročena še nisem bila.

– Torej vam je bilo lepo?

– Ne bom se pritoževala. Lepi časi so bili, četudi sem se morala tri leta in pol voziti na delo v Metliko. Je pa bilo na vlak zabavno, saj smo Črnomeljke vesele ženske.

– Vse pa le ni bilo rožnato, kajne?

– Ne, ni bilo. Stalno so nam govorili, da moramo potrpeti, da je treba kupiti še to in ono. Delali smo za stroje in zidove, bolj malo za to, da bi se izboljšali osebni dohodki. Spominjam se, da smo bile ženske zelo jezne, ko se je tovarna preselila v Metliko, kjer se je vse širilo, pri nas v Črnomlju pa bolj malo.

– Pa ste jezo kmalu pozabile, kajne?

– To sem rekla bolj za šalo kot zares. Vedele smo, da tudi ženske v Metliki potrebujejo delo, da si morajo zaslužiti kak dinar, saj je bilo po vojni vse bolj revno. Zadeva se je uredila, ko smo Črnomeljke dobile zaposlitev v rodnem mestu. Na srečo se slabo hitro pozabi, ostanejo pa lepi spomini, in teh ni malo.

– Kot na primer?

– Če že hočete: zamenjala sem enajst šefov in niti za enega ne morem reči, da je bil slab. Za nas delavce so našli lepe besede in le-te človeku veliko pomenijo. Razblinijo mu sivo vsakdanost, mu dajo voljo do dela. Ne vem, zakaj gre nekaterim lepa beseda tako težko z jezika?

– In kdaj vam je bilo najlepše?

– Težko se je opredeliti, vendar menim, da od leta 1949 do 1956. Bilo nas je malo, poznali smo se med seboj, bili smo si prijatelji, pomagale smo druga drugi...

– Ste bile zaposlene same ženske?

– Da. Edinole šefi so bili moški. Toda to nas ni motilo in tudi delovne razmere so bile za tisti čas kar v redu.

– In danes?

– Razmere so se spremenile in z njimi ljudje. Žal je manj

pristnosti in tudi v naši novi hali je poleti preveč vroče. Le kdo jo je načrtoval?

T. G.

Mojstrica v konfekciji

– Beti se je razvijala v težkih razmerah. Vsi smo delali udarniško, prostovoljno smo gradili sedanje prostore in imeli le eno željo: čim prej zgraditi novo tovarno. Najlepše mi je bilo takrat, ko smo se preselili v nove, sedanje prostore.

– Rada se spominjam prijetnih trenutkov z izletov, ki smo jih pripravljali in se jih udeležili vsi, pa proslav, še posebno tiste ob 10-letnici ter one ob 15-letnici.

– Ste poleg službe delali še kaj drugega?

– Ja, bila sem predsednik delavskega sveta pletilnice, delala sem v sindikatu, bila sem predsednik kadrovske komisije v podjetju, aktivna pa sem bila še tu in tam.

– Domala vse je pestilo stanovanjsko vprašanje. In kako je bilo z vami?

– Na srečo tega problema nisem nikoli imela.

– Vaše želje ob 20-letnici?

– Rada bi, da bi bili zdravi, da bi lahko hodili še naprej na delo ter da bi se v kolektivu še naprej lepo razumeli.

JANEZ ŽELE

Med dvajsetletniki je tudi JOŽEFA BRODARIČ.

– Izučila sem se krojaškega poklica in ta posel opravljam od leta 1954, ko sem se zaposlila v Črnomlju.

– Kako je bilo takrat?

– Težko. Delovne razmere niso bile najboljše, podjetje Pletilstvo je bilo takrat še v privatnih rokah.

– In kako dalje?

– Preselila sem se v Metliko, kjer sem se poročila ter delala kot strojna šivilja. Dvanajst let sem opravljala posel pregledovalke, zdaj pa sem mojstrica v konfekciji.

– Opišite, prosim, rast podjetja Beti.

Medalja, knjiga in – ura

MARICA IVIČIČ je kontrolor prediva v kodranki:

– V začetku sem se vozila na delo v Črnomelj, kjer sem pletla na ploskem pletilnem stroju. Ko smo se preselili v Metliko, sem pričela delati na „rachtu“. Opravljala sem vrsto del, a vseh ne bi naštevala. Po zgraditvi kodranke sem dobila mesto tam.

– Najlepši spomin na Beti?

– To bo gotovo državna medalja dela, knjiga in ura, ki sem jo dobila ob 10-letnici podjetja. Takrat sem delala še v pletilnici.

– In kdaj je bilo najprijetneje?

– Ko smo se preselili v Metliko. Res je bila takrat proizvodnja neorganizirana, zaradi slabe kakovosti pletiva so bili izdelki nekvalitetni, zato smo tudi prodajali bolj slabo. Ni bilo jasno, ali bomo vzdržali ali ne. Končno se je vse dobro izteklo in razmišljanje, kam bomo šli v službo, če podjetje propade, je bilo odveč.

– Ste kdaj pozneje kanili zapustiti Beti?

– Da, ko sem bila mlajša, sem velikokrat razmišljala o odhodu iz Beti, toda za kaj takega se nisem nikoli odločila. Beti mi je pomagala pri gradnji hiše, za kar sem še danes hvaležna.

– Vaša aktivnost poleg službe?

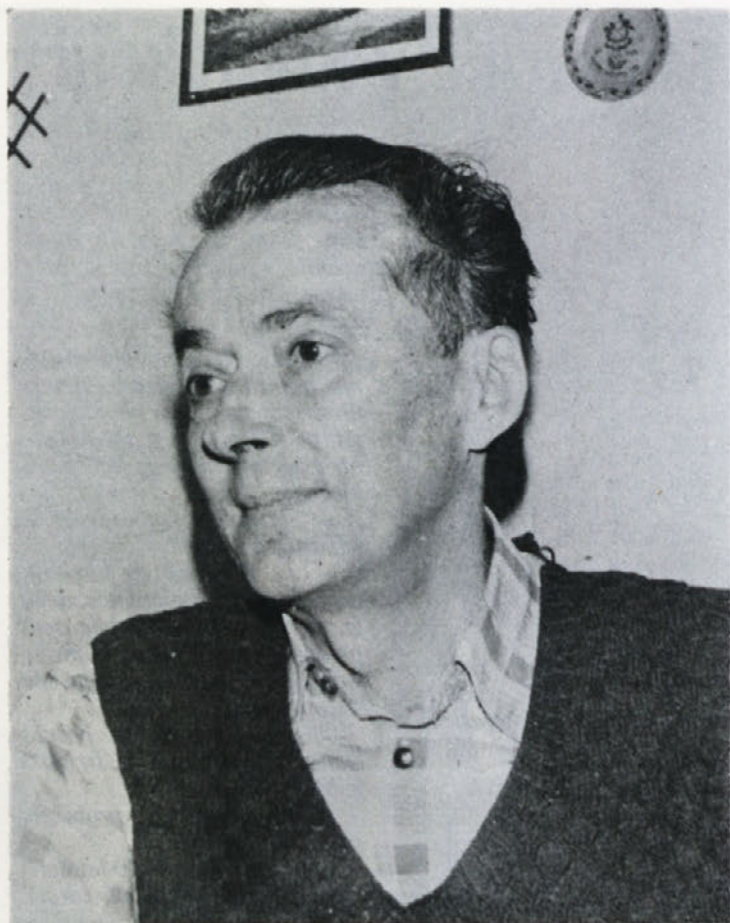
– Bila sem aktivna v raznih organih ekonomskih enot, kakor so se prej imenovali današnji TOZD, bila sem član delavskega sveta in podobno. Dela mi ni nikoli manjkalo in nikoli se ga nisem branila.

– Gotovo imate ob jubileju kakšno željo.

– Želim, da bi bilo v kolektivu več razumevanja ter da bi Beti zaposlila še več delavcev. To bi bil velik uspeh.

JANEZ ŽELE

Dan in noč za prihodnost

ALOJZ STAMPFELJ je mehanični mojster v pokoju:

– Ko sem začel delati v Belokranjki, sem bil star trinštirideset let. Ob zaposlitvi sem bil visokokvalificirani mehanik. Moje prvo in zadnje delovno mesto je bilo vodja mehanikov.

– Vaši spomini?

– Dobro se spominjam selitve podjetja iz Črnomlja v Metliko. Spominjam se, kako smo prevažali in prenašali, razdirali in vgrajevali po več ton težke stroje. Bil sem organizator celotne selitve. Povem, da ni bilo lahko. Delali smo dan in noč. Iz Črnomlja mi je ostalo najbolj v spominu sušenje zaves. Takrat smo delali težke bombažne zaves. Škrobili smo jih v majhni barvarni, nato pa smo jih s čolni vozili prek Dobličice ter jih na prostem razgrnili na kole in jih sušili.

– In kvaliteta?

– V začetku je bila preja zelo slaba, bombaž in volna sta se zelo kosmatila, kar je zelo lomilo igle. Stroji so bili stari, in so bili dostikrat pokvarjeni. Dobro se spominjam graditve nove tovarne. Dan in noč smo zidali, kopali, mešali malto in betonirali.

– Vas to ni gnalo drugam?

– Ne. V dvajsetih letih nisem nikoli pomislil na to, da bi odšel. Upanje v lepšo bodočnost me je priklenilo na ta košček Slovenije.

– Katerega dogodka se še posebno radi spominjate?

– To je dogodek izpred petnajstih let. Tovariš direktor nam je sporočil, da so prispeli na postajo stroji, ki jih je treba do jutra iztovoriti. Bili so težki sedem ton in več, na razpolago pa smo imeli le škiprce. Pljunili smo v roke in delo opravili. Bili smo utrujeni, toda zadovoljni.

– Kako je v pokoju?

– Žal mi je, da sem moral zaradi bolezni v pokoj, ker bi še rad delal, pomagal. Tako pa sem se moral ločiti od najljubšega.

JANEZ ŽELE

Konjička: gasilstvo, RK

Med slavlenci – 20-letniki – je tudi **JOŽEFA MUŽAR**, ki dela v konfekciji.

– Delati sem pričela v prostorih sedanjega Novoteksa, kjer je imela Beti svojo delavnico. Prvič sem šla v službo, ko sem imela devetnajst let. Najprej sem bila pletilja, nato sem delala v krojilnici, sedaj pa delam na tekstografu v konfekciji. Odkar sem v Beti, sem se tudi poročila in rodila dva otroka.

– Kako je bilo prvo leto dela?

– Hudo, kot je težak vsak začetek. Prvega v mesecu sem dobila štiri tisočake, nato šest, sedem, devet in tako naprej.

– Kakšne so bile delovne razmere?

– Če jih primerjam z današnjimi, so se zelo spremenile. Danes je lažje delati. Prej smo morali osem ur stati. Kako je to naporno, vedo le tisti, ki so sami poskusili.

– Življenje pa ste si uredili, kajne?

– Ko sva pričela z možem graditi hišo, sva zaprosila za posojilo, ki pa ga, žal, pri Beti nisva dobila. Tako še vedno stanujemo v privatnem stanovanju.

– Kaj vas je veselilo poleg službe?

– Še vedno delam pri gasilcih in Rdečem križu. To mi nekako izpolnjuje čas.

– Vas je kdaj zamikalo oditi kam drugam?

– Ne, nikoli.

– Med slabimi spomini boste gotovo našli kaj lepega?

– Nepozabni sta bili proslavi ob deset in petnajstletnici. Za desetletnico podjetja sem dobila uro in moram povedati, da se mi do danes še ni pokvarila.

– Kaj lahko poveste ob 20-letnici?

– V Beti želim ostati do upokojitve, seveda, če ne bo posegla vmes bolezen. Lepo bi bilo, da bi bili vsi zaposleni vedno zvesti delovni organizaciji, tudi v težkih trenutkih.

JANEZ ŽELE

Samokolnice – udarništvo

Rojena sem v Mržljakih na Hrvaškem, to je nasproti Adlešič, je pričela svojo predstavitev KATARINA SMREKAR.

– In kaj vas je prineslo na našo stran?

– Tam smo živeli revno in morala sem od hiše. Doma smo bili trije otroci in komaj smo se preživljali. 1949. leta sem se zaposlila pri Tajnarju. Sem priučena šivilja.

– In kako ste si uredili življenje?

– V Črnomlju sem se poročila. Mož dela v Beltu. Tri otroke imava: prvi je trenutno pri vojakih, drugi bo šel v Ljubljano v metalurško šolo, najmlajši pa obiskuje sedmi razred osnovne šole.

– Imate lepe spomine na prehojeno pot?

– Da, zelo lepe. Pomagali smo si med seboj, delali smo, kar je bilo treba. Tudi udarniško. Židali smo šivalnico. Vozi-la sem tudi samokolnico, vse, kar je bilo potrebno. Kaj hočete, borimo se vsak po svoje, kajne? Pa ko so bili otroci majhni! Z možem sva jih

izmenično pazila.

– Ste bili kje na dopustu?

– Ne gremo nikamor na dopust. Nobeno leto. Ne moremo.

– Kaj vas najbolj moti? Kaj se vam zdi neurejeno?

– Imam občutek, da je na pripombe delavcev premalo reakcije. Za nas starejše so norme previsoke. Trudimo se, a leta so tu. Vem pa, da za nas ne morejo prilagajati norm.

– Kaj pa menite o informiranosti?

– Informiranost je v glavnem dobra, o nekaterih zadevah pa smo še vedno premalo obveščeni. Vezilo redno preberem. Ne, posebnih pripomb nimam, ker o tem niti ne razmišljam veliko. Imam svoje skrbi in probleme.

– Stanovanjski problem imate rešen?

– Na srečo, da. Je pa za druge zelo težko, vem, toda boriti se bodo morali, kot smo se tudi mi. Zadeve se urejajo, pa se bodo tudi te. Gotovo.

T. G.

Zrasla je s kolektivom

Preberimo, kaj je povedala jubilarica ŠTEFKA HASIČE-VIČ:

– Zaposlila sem se 1948. leta v Črnomlju. Delala sem dve leti, ko sem morala prekiniti zaradi težkih družinskih razmer. Ponovno sem se zaposlila v istem podjetju, ki se je takrat že imenovalo Beti. Delala sem na vseh delovnih mestih v konfekciji, sedaj sem mojster že več kot deset let in delam pri pakiranju blaga.

– Se vam zdi, da je Beti v teh dvajsetih letih veliko pridobila?

– Zelo. Razširila je svoje prostore, zaposlila veliko delavcev. Skratka: iz obrtniške delavnice se je razvila v sodobno delovno organizacijo.

– In kako je bilo v preteklosti?

– Prej so bili prostori majhni, zato je bilo tudi delo težje. Stroji so bili stari, nismo imeli toplih malic, vendar smo vzdržali vse napore ter z delom pridobili vse, kar imamo danes.

– Ste rešili stanovanjski problem?

– Do stanovanja je bilo zelo

težko priti. S hčerko sem dolgo časa stanovala v vlažni kletni sobici v privatni hiši v Metliki, nato sem se selila iz sobe v sobo, pred sedmimi leti sem končno dobila družbeno stanovanje. Zdaj je mir.

– Ste delali v samoupravnih organih?

– Poleg službe sem bila član delavskega sveta podjetja, sem član Zveze borcev, veliko sem delala pri sindikatu.

– Kako ste vzdržali teh dvajset let?

– Nikoli niso stvari tako težke, kot se zdi na prvi pogled. Če verjamete ali ne: nikoli nisem pomislila, da bi zapustila kolektiv, s katerim sem se zrasla.

– Kaj bi želeli povedati za konec najinega pogovora?

– Mladi, ki sicer niso pokvarjeni, bi morali imeti več razumevanja za nas starejše. Med delavci bi moralo biti manj obrekovanja in več medsebojnega razumevanja, kajti le v slogi in delu vidim nadaljnji napredek Beti.

Jug, sonce in gobelini

GABRIJELA TURK je natančna ženska, ima odličan spomin in miren nastop.

– Zaposlila sem se 24. januarja 1955. leta. Takrat sem bila stara trinindeset let. Tri leta sem delala kot pletilja, potem sem bila v kontroli polizdelkov, končno sem prišla do gotovih izdelkov.

– Se mogoče spominjate, koliko denarja ste dobili v kuverti ob prvi plači?

– Od štiri do pet tisoč. Sicer si takšne stvari zapisujem: koliko sem dobila plače, nagrade, koliko mi je bilo odšteto zaradi bolniške.

– Danes se nam zdi številka 4.000 smešno nizka.

– Ja, saj so bile tudi cene nižje. Aparati pa so bili dragi. Ti pa! Radijski sprejemnik, na primer, je stal 25.000 dinarjev. Težko ga je bilo kupiti.

– Kako ste se dekleta takrat oblačila?

– Po modi se nismo nosile, ker ni bilo denarja. Moderna so bila krila in puloverji, puliji.

– Zvedel sem, da ste velikokrat darovali kri.

– Res je. Devetkrat. Za to sem se sama odločila, saj se zavedam, kako dragocena tekočina je kri. Zadnji dve leti več ne darujem krvi. Veseli pa me, da se vedno več mladih odloča za to. Tako je prav.

– Kje preživite dopust?

– Vsako leto sem šla v Sečo in to zelo rada. Si med domačimi ljudmi. Je pa težko, če nimaš avtomobila. Zadnji dve leti pa sem bila v Starem gradu v campu. Šla sem s svakom in sestro. Zelo mi je bilo všeč, saj je človek lahko ves čas v kopalkah in ni tistega večnega preoblačenja. Rada imam jug, kjer je zelo vroče.

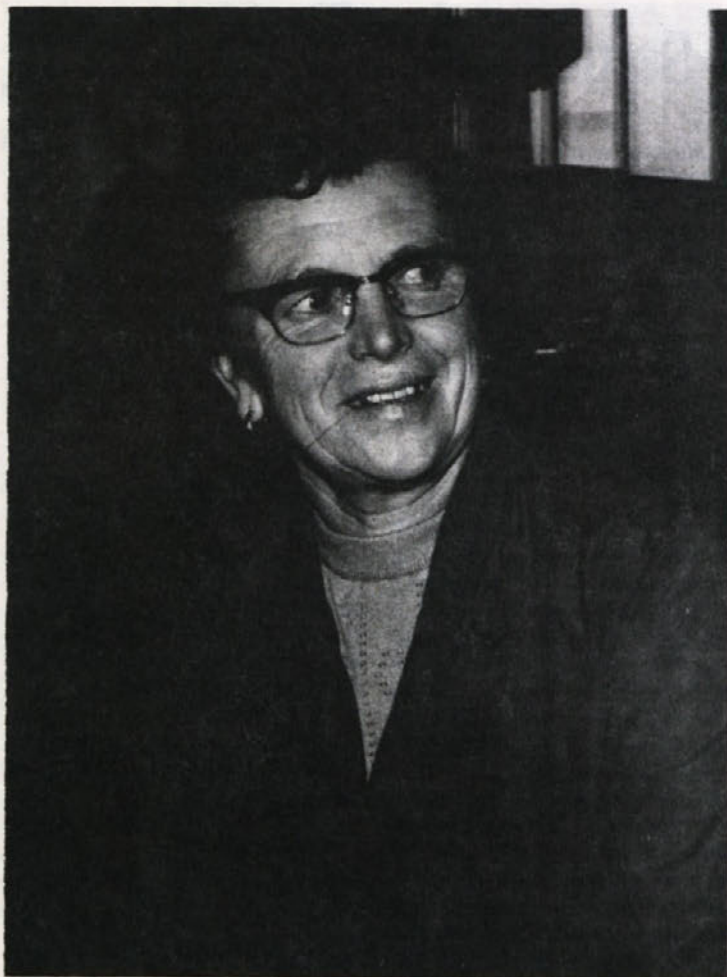
– In kako preživljate prosti čas?

– Šivam. Vendar ne za stranke. Takole za sorodstvo. Izdelujem pa tudi gobeline. To je draga stvar in človek mora paziti, komu ga pokloni.

– Dve desetletji vašega dela sta minili. Kaj si želite ob tem?

– Če si zdrav, imaš vse. Brez zdravja je življenje težko in še bolj zamotano, kot sicer.

T. G.

Danes je tako drugače

– Povejte mi, tovarišica **ŠTEFKA BUTALA**, kaj o svoji mladosti.

– Nerada se spominjam otroštva, ker je povezano z žalostjo. Ko sem imela pet let, je umrla mati. Med vojno pa sem izgubila očeta. Odtlej dalje sem živela pri drugi materi, vedno pa me je spremljal občutek, da ne pripadam nikomur. Bila sem osamljena.

– Kdaj ste se zaposlili?

– 1954. leta v Črnomlju. Izučila sem se za šiviljo. Pri tem mi je zelo pomagala Julka Rajmer, ki je imela veliko posluha za moje težave in je bila ena redkih ljudi, ki so me razumeli. Vedela je, da nimam staršev, pa sem se ji zasmilila.

– Danes je drugače, kajne?

– Mladi imajo vse pogoje, da se izučijo, izsolajo. Morda to prednost premalo izkoristijo. Z menoj je bilo drugače. Za šolo ni bilo nikoli časa. Spomladi in jeseni, ko je bilo veliko dela na polju, sem morala zapustiti šolske klopi in garati na zemlji. To se je poznalo pri mojem uspehu. Sem človek takšne narave, ki se ne rine v ospredje in je zadovoljen z vsem.

– Živeli ste tudi v Metliki.

– Da. Tu sem delala kot pletilja. Tudi v nočni izmeni. Poleg tega sem sedem let pomagala Badoviščevim na polju.

– In potem?

– Saj veste, človek si uredi življenje. Poročila sem se. Mož dela v Kanizarici, vendar nima dobre službe. Otroci pa so v šoli. Težko je bilo, ko so bili majhni. Vozila sem ju v Črnomelj. Sama sem se vozila s kolesom. Tudi po dežju in mrazu. Potem ni čudno, da sem zbolela. Prevozi niso bili tako organizirani kot danes, ko je vse urejeno in lažje.

– Boste pričakali pokoj v Beti?

– Le kam naj grem? Za nas stare delavke je težko. Prekinila bom delo pač takrat, ko tega ne bom več zmogla. Leta so naredila svoje: zdravje se je izteklo, energije ni več toliko kot v mladih letih, delovni proces pa gre naprej in se nekako ne meni za tiste, ki omagajo.

– Vendar, vztrajali boste?

– Seveda, saj mi ne preostane drugega.

T. G.

Bila je sedemnajsti član

MARIJA JARNJEVIČ je mojster pri pakiranju v konfekciji. Z njo smo se takole pogovarjali:

– V podjetje sem prišla 1948. leta kot sedemnajsti član kolektiva. Takrat sem bila stara 17 let. Delati sem pričela kot izučena pletilja. To delo sem opravljala tri leta. Odšla sem na tečaj za mojstre, ki sem ga uspešno opravila.

– Ste živeli v Metliki?

– Ne, takrat sem bila še v Črnomlju. Pozneje sem se preselila, si ustvarila družino in dom, za nekaj časa prekinila delo ter se ponovno zaposlila 1956. leta v Metliki.

– Kako ste delali takrat, pred dvajsetimi leti?

– Prostori v Beti so bili v začetku ločeni in oddaljeni drug od drugega. Pletilnica je bila na enem koncu Metlike, barvarna na drugem in šivalnica na tretjem. Ko smo zgradili novo stavbo, je bilo veliko bolje, toda malokdo je slutil, da se bo Beti razvila v tako veliko podjetje.

– Torej težki začetki?

– Da. Nismo imeli strokovnjakov, imeli smo stare stroje, material za pletenje je bil slab. Vendar smo zdržali in uspeli. Delali smo udarniško, plače so bile nizke. Spominjam se, da smo dobivali hrano na karte, obleko pa na točke. Prva plača, ki sem jo dobila, je bila 2.700 dinarjev, 1955. leta pa že 8.500 dinarjev.

– Kdaj vam je bilo najlepše?

– Gotovo takrat, ko smo se s stroji vred preselili v nove prostore. Posebno vesela pa sem bila, ko je moja hčerka dobila pri Beti štipendijo.

– Ste dosegli kakšen poseben uspeh?

– Da, postala sem udarnik podjetja.

– Vaše želje ob dvajsetletnici delovne organizacije?

– Rada bi, da bi kmalu razširili šivalnico, kajti obstoječa je že veliko premajhna, četudi ne daje takega vtisa.

JANEZ ŽELE

Ponosen na poštenost

IVAN BLAŽEVIČ je iz Mihalovca pri Dobovi. Ko sem se pogovarjal z njim, se je ves čas smejal, pokrit s klobukom, spočit, ker je že upokojen. Zgovoren pa ni, ta Blaževič. Vsako besedo mora človek vleči iz njega kot vodo iz vodnjaka. Lahko da mu je bilo nerodno, lahko pa je tih po naravi. Morda ni navajen pogovarjati se s tujimi ljudmi.

– Ves čas, kar sem bil zaposlen v Beti, sem bil vratar.

– Ste zalotili koga, da je hotel skrivoma odnesti kaj skozi vrata?

– Ne, to pa ne. Ljudje so pošteni.

Zdi se mi, da je ponosen na to. Na poštenost ljudi, ki je pri nekaterih najvišja vršina.

– Učil sem se za čevljarja, a se nisem izučil. V moji mladosti so bile razmere drugačne kot danes.

In molči. Misel se mu pretrga, zavzeta je s spomini. Tudi na vojno, ko so ljudi z njihovega konca izseljevali v Nemčijo. Doma so lahko ostale le družine železničarjev.

– Veliko se je spremenilo, veliko! Tudi pri nas v Dobovi. Stavba Beti je nova, lepa, ljudje imajo kruh, grade si hiše.

– Ste si jo vi zgradili?

– Da, ko sem se vrnil iz Nemčije. Posojila nisem iskal.

Potem se pritožuje nad leti. Čudno se mu zdi, kako da je zadnje čase tako občutljiv. Za vsako malenkost zboli.

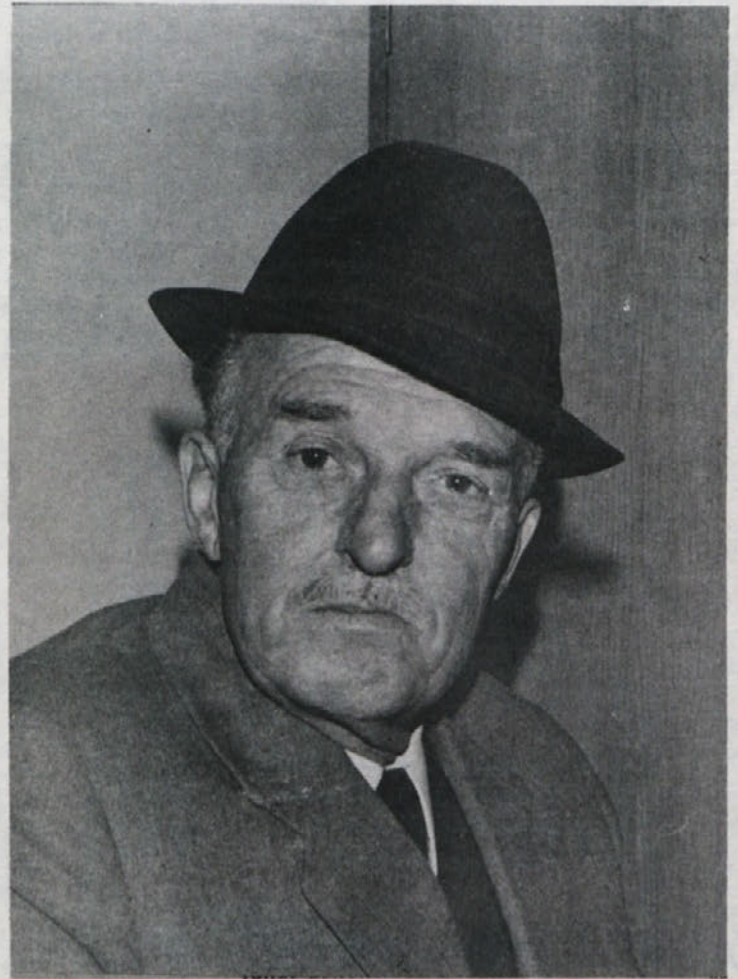
– Vem, nisem več mlad. Tisto, kar sem včasih lahko delal, mi danes škoduje. Kaj hočemo?

Čutiti je vdanost v usodo, v čas, ki mineva in ki nas odnaša iz mladosti v srednja leta in v starost, ko je sapica vihar, hlad mraz, krtina gora.

– Imam družino, hčerko, ki je zaposlena v Zagrebu.

Ne more se spomniti, pri katerem podjetju. Ker se mi to ne zdi pomembno, ne razpravlja dalje o tem. Raje potarnava o hitrosti življenja pa o vremenu, ki je letos še posebno „zaguljeno“. Potem se poslovi va z željami, da bi nama zdravje kar najbolje služilo.

T. G.

Desetletji trdega dela, odrekanja, uspehov...

Številko, ki jo držite v rokah, smo takole zase poimenovali za slavnostno. Saj tudi je.

Sladke in napihnjene besede bi bile ob dvajsetletnici naše Beti nesmiselne, kajti tudi življenje ni „pocukrano“, četudi je lepo.

Dvajset let sta dve desetletji, ki navsezadnje hitro mineta, zgodi pa se v dvajsetih letih marsikaj: otroci postanejo možje, deklice žene. Rodijo se novi ljudje, marsikdo za večno odide od nas. In ljudje ustvarijo v dveh desetletjih skoraj iz nič marsikaj.

Mar ni človek naše največje bogastvo?

Posamezniki tvorijo kolektiv in v uigranem kolektivu je uspeh.

Beti ga je dosegla.

Kadar smo slabo razpoloženi, radi nergamo nad ne najboljimi osebnimi dohodki, nad dolgim čakanjem na stanovanja pa še nad tem in onim. Nekje v tišini pa vemo, kaj nam pomeni Beti.

Z Veselice se Metlika lepo

vidi. Stari del mesta, ki ga iz daljave lahko pokriješ z dlanjo. V stran so zbežale nove hiše, bloki, šola, otroški vrtec. Brez industrije bi bila Metlika staro gnezdo. Dve desetletji sta pripomogli k temu, da ni.

Beti je posrkala vasi, kjer so ostali starci, ki težko razumejo, da si mladi žele lažjega in lepšega življenja, da je lepše sedati za stroj, kot gledati v nebo, ali bo toča oklestila vinograd, polje, njivo ali ne.

Doprskih kipov ne bomo postavljali v parku pred tovarno, saj bi jih moralo stati domala tisoč petsto. Brez odrekanja slehernega delavca ne bi imeli tega, kar imamo.

Minilo je dvajset let, ki jih je preživel vsakdo po svoje, vendar vsak dan osem ur skupaj. Tretjino dneva, tretjino življenja.

Naj bo tem osmim uram posvečena ta novembrska številka Vezila.

TONI GAŠPERIČ

Ob 20 – letnem jubileju

Dvajset let razvoja, dvajset let ustvarjalnega in trdega dela je predolga pot, da bi lahko z nekaj uvodnimi besedami v tovarniškem glasilu orisali ves napor, ki ga je vložil naš delavec, da je „BETI“ danes to kar je: kolektiv s 1450 zaposlenimi, 333.000 din celotnega dohodka in 100.000 din dohodka, nosilka gospodarskega razvoja v občini, pomemben gospodarski objekt v regiji in v širši skupnosti.

Ob ogromnem vlaganju sredstev v nove stroje, zgradbe, v šolanje kadrov, v nakup stanovanj za strokovnjake so bili osebni dohodki nekoliko potisnjeni v senco, saj se je vedelo, da novi tovarniški prostori, novi stroji prinašajo nov razvoj, nova delovna mesta za dobrobit in razvoj kraja, kjer so rasli tovarniški prostori (Metlika, Črnomelj, Mirna peč, Dobova).

Ko se danes s to številko tovarniškega lista predstavljamo širši slovenski in jugoslovanski javnosti, smo ponosni na 20-letno prehojeno pot in trdno odločeni storiti vse, da bo bodočnost pripadala proizvajalcem v združenem delu.

Uspehi in odrekanja nas obvezujejo. Obvezujejo nas, da na današnjih temeljih zgradimo nove tovarniške prostore, vpeljemo novo tehnologijo, odpremo nova delovna mesta in gradimo odnose, v katerih bo delavec subjekt pogojev in rezultatov gospodarjenja.

Obvezujejo nas, da bodo zastavljeni cilji srednjeročnega

razvoja „BETI“, modernizacija tehnoloških postopkov, obnovitev strojnega parka, poglobitev teh. procesa kodranke, ustvarjanje boljših delovnih razmer za nas stopnica, ki jo moramo prestopiti v razvoju naše samoupravne družbe.

Vsem zaposlenim v Beti in drugim, ki so v teh 20 letih kakorkoli prispevali k razvoju „BETI“ in k razvoju TOZD Kodranka, Pletilnica, Barvarna, Konfekcija Metlika, Črnomelj, Mirna peč, Dobova, Izobraževalni center, se v imenu kolektiva iskreno zahvaljujem za ves trud in pomoč. Danes se vam oddolžujemo z uspehi in s pripravljenostjo, da bomo to storili tudi jutri, in da je naša bodočnost vedno del sedanjosti in del preteklosti.

MIROSLAV ŠTIMAC

Ureja uredniški odbor: Slobodanka Videtič, Stavica Medek, Dragica Nenadič, Milan Travnikar, Milan Bračič, Marjan Pavlovič, Ivan Brodarič in Ivan Biščan. Glavni in odgovorni urednik: Toni Gašperič, tehnični urednik: Janez Pezelj. Izdaja Belokranjska trikotna industrija Metlika. VEZILO izhaja enkrat na mesec v 1700 izvodih. Stavek, filmi in prelom Dolenjski list, tiska KNJIGOTISK Novo mesto.

